

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

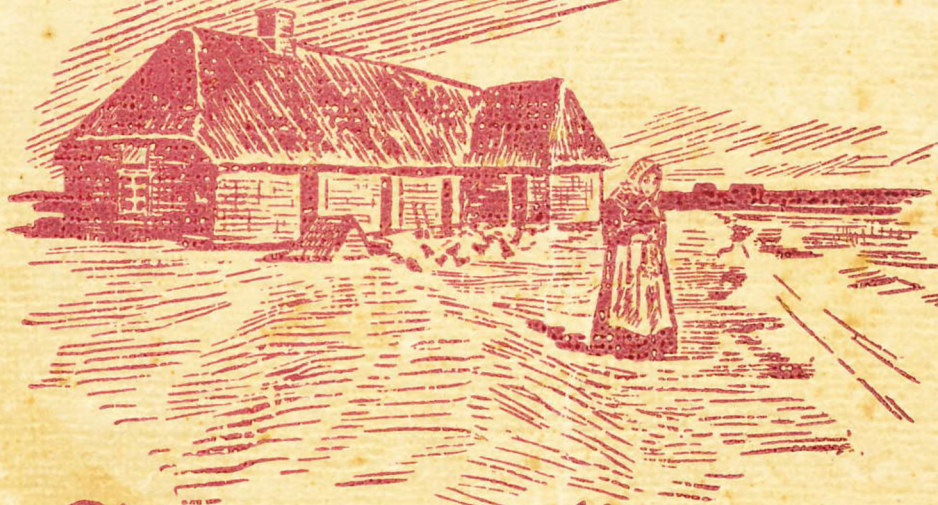
Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

JEPPE HEJBØL

Ansager Sogns Historie

Skovhind sognearktiv

6823 Ansager

Naturbillede Vest for Ansager.

MIDTSOGNET

ANSAGER By ligger som Midtpunkt i Sognet og — naar man kommer fra Syd — som en Oase i Ørkenen. Byen ligger mellem Søndre Aa og Nørre Bæk som paa en Halvø, idet de to Vandløb løber sammen Vest for Byen. Langs disse Vandløb er der gode Engdrag; især er Engene ved Nørre Bæk af god Kvalitet.

Syd for Byen og langt mod Vest findes den herligste Engdal med høje Skrænter paa begge Sider — med megen selvgroet Trævækst, for en stor Del Egepur, op ad Skrænterne. Ejerne har vist god Forstaaelse af Skønhedsværdier i Naturen; der er anlagt Gangstier lang Aabredde. Navnlig i Foraarstiden er her yndigt at færdes, naar Blomsterne i Engene staar i Flor, og Egekrattet staar med friske lyse Blade. Kun faa Steder i Vestjylland har man Mage dertil. Denne

ejendommelige Natur strækker sig omkring 4 km Vest for Byen. Partiet ved Møllen og ved Præstegaarden med de ældgamle Træer minder om Øernes og Østjyllands Natur. Ansager-Egnen bliver derfor ofte beundret af fremmede, som gæster Byen.

Byens nuværende Bebyggelse er af forholdsvis ny Dato, om end en By af Bøndergaarde har ligget omtrent paa samme Plads. Ved Agerjordernes Udskiftning omkring 1800 er allerede et Par Gaarde — Udflytterne kaldet — Matr. Nr. 18 og 19 flyttet til Vestermarken Nord for Bækken. De menes at have ligget ved Vejen Vest for Anker Jensens Gaard. Senere Udstykninger har yderligere bevirket, at de gamle Gaarde er forsvundet. Ved Vejen Vest for Mejeriet har ligget 4 Gaarde, deraf de to Udflyttergaarde. Ved en Vej vestpaa Syd for Bækken har ligget 5—6 Gaarde, Matr. Nr. 12—17. Halvøen i Vest mellem Bækken og Aaen kaldtes „æ Hoech“ eller „Huech“, ligesom Ho i Oksby Sogn og Sønderho paa Fanø.

Købmand *H. P. Nissen* har skildret Byens Udseende for 70 Aar siden saaledes:

„Øst for Kirken paa det spidse Hjørne laa et lille Hus, som beboedes af Else Kirstine Kramon. Hun var Datter af den forrige Degn, Kristensen. Nord for Kirken laa Degneboligen med Skolen. Lidt Vest for Skolen, hvor nu Skomager Kjeld Pedersen bor, laa et Hus, som beboedes af Jens Jensen (Skrædder) og hans Kone Kjersten (Kjen Skrædder). De havde et Par Køer og et Par Stude. Hans Jordlod laa Nord for Byen, hvor nu Marius Kronborg bor. Han kørte østpaa om Sommeren med Pottemagervarer. Afdøde Johanne Bank var en Datter af dem.

Hvor nu Manufakturhandler Nikolajsen bor, laa en gammel Gaard, som beboedes af P. P. Thorø og „Kræmmerkonen“, Enke efter Jens Kræmmer; hun fik Aftægt. Kroen, der var ombygget 1858 af Mads Bertelsen, ejedes af P. Kyed fra Koldingegnen. Mads Bertelsen boede i et Aftægtshus

J. Lauritsen-Thomsen : Det gamle Kræmmerhus i Ansager.

Syd for Kroen sammen med sin Husholderske Grete. Lige over for boede Kobmand G. Rhoed, en Søn af den forrige Sognepræst, H. J. Rhoed. Den Gaard, der nu kaldes „Bakkegaard“, beboedes af Hans Bertelsen. Vest for Vejen Syd for Bækken laa to Ejendomme, som beboedes af H. J. Thomsen (Heager) og Farver Chr. P. Nissen. Lidt mod Syd laa et gammelt Hus, som ejedes og beboedes af Niels Thomsen og Hustru, Dorthe. I Husets søndre Ende boede Mads Olesen (Høllet), som var stum. Længere mod Syd, ned mod Aaen, laa en Ejendom, som nu ejes af Anker Jensen. Her har ogsaa tidligere ligget i hvert Fald én Gaard mere, som altsaa nu er sporløst forsvundet. Og saa var der jo Præstegaarden og Møllen.“

— Nu er disse gamle Gaarde og Huse forsvundne og har afgivet Plads for en mere moderne og tidssvarende Bebyggelse; men den gamle „Trekant“ — i ældre Tid nærmest en Firkant — mellem de tre Veje er blevet bevaret, indhegnet og forsynet med en Mindesten over Hedens For-

vandler, Oberstløjtnant Dalgas — med Flagstang, Springvand og Sirbuske. Den er nu en Pryd for Byen.

Skolen er flyttet Øst for Byen, hvor den ligger frit mellem de to Veje og med Legeplads ud til begge.

Krogaarden er blevet til et moderne Hotel, der er forsynet med stor Mødesal. Der findes desuden en K.F.U.M.-Restauration, ligeledes med tilhørende Sal; en Vindmolie med Kornhandel og Lagerhus, Brugsforening, flere Købmandsforretninger, Haandværkere i næsten alle Brancher, et Eksport- og Svineslagteri samt Jernbanestation umiddelbart ved Byen (Varde—Grindsted Jernbane). De seneste Aars Byggevirksomhed har nu ført Byen helt over paa den anden Side Banen.

— I øvrigt kan følgende Fremskridt fra de senere Aar anføres:

1888 byggedes Missionshuset.

1889 byggedes 2 Sidefløje til Kirken.

1895 afholdtes det første Marked i Ansager.

1897 byggedes Andelsmejeriet. Fra 1883 havde Mejeriet været i Møllen, drevet ved Vandkraft.

1903 Telefon fra Tistrup over Skovlund og Ansager til Stenderup.

Ombygning af søndre Bro.

1904 kom der Læge til Ansager.

1907 købtes Møllen af Byens Beboere og omdannedes til Elektricitetsværk.

Dyrlæge nedsætter sig i Ansager.

1908 byggedes Dyrlægeboligen.

1909 byggedes Skolen Øst for Byen.

1913 bevilgedes Anlægget af en Jernbane fra Varde til Grindsted over Ansager.

1915 ombyggedes Mejeriet.

Kroen bliver solgt til H. P. Nissens Svigerson, H. Christoffersen, der ombyggede den.

1919 aabnedes Varde—Grindsted Jernbane for Driften.

Da Byen ligger mellem to Aeer, der løber sammen et Stykke Vest for Byen, er det naturligt, at der ikke fører nogen Vej ind til Byen fra Vest; men fra de andre Sider

fører flere Veje derind. Fra Nord Skovlund- og Tiphedevej. Syd for Aaen mødes tre Veje: Hodde, Haltrup og Starup med Vej mod Stenderup. Fra Øst er der Vej fra Kærbæk—Kvie og fra Stenderup.

Da Byen hæver sig op fra de to Engstrækninger med Aaløb og har en Del store, gamle Træer, navnlig omkring Præstegaarden og Vandmøllen, tager Byen sig godt ud — specielt fra Sydsiden.

For en Del Aar siden kom en Generalstabsofficer ridende fra Haltrup mod Ansager, hvor han vilde besøge Pastor N. P. Nielsen, hvem han havde læst sammen med paa Aarhus Latinskole (Officeren var en Generalsøn fra Aarhus). Han udbredte sig siden meget om det Indtryk, Synet af Ansager By havde gjort paa ham, „Det var jo pludselig at finde en Oase i Ørkenen“, sagde han bl. a.

Paa Sydsiden af Mølleaaen ved de tre Veje saavel som Nord for Byen paa Kølebakken vokser smaa Forstæder til Byen op.

* * *

Afskrift.

UDSKIFTNING AF BYENS UDMARKER

Anno 1803 d. 24. September modte i Andsager Præstegaard Landvæsenskommissionen for Ribe Amt, nemlig: Hr. Kammerherre og Stiftamtmand Moltke af Ribe, Hr. Kammerraad Kampmann af Varde og Landvæsenskommissær Spandet af Ribe, for efter Rekvisition af Landmaaler C. Poder at lægge Planen til Udskiftning af Andsager Byes Heder og fælles tilhørende Moser imellem Beboerne. Og blev da Indkaldelsen fremlagt med paategnede Forkyndelse, lydende saaledes:

Aasteds Indkaldelse.

Til Udskiftningens Fremme af Andsager Hede og Fæled be-
rammes herved et Landvæsenskommissions Aasteds Mode at
holde i Andsager Præstegaard Lørdagen d. 24. September næst-
kommende om Formiddagen Kl. 9, hvortil Lodsejerne herved
indkaldes.

Denne Indkaldelses betimelige Bekendtgørelse for alle vedkommende, anmodes Hr. Forvalter Bøtker at ville ved Sognekfogden lade besørge, og derefter med Forkyndelsespaategningen forsynet fremlagt ved Forretningens Begyndelse.

Ribe, d. 15. September 1803.

Moltke.

Bekendtgjort paa Nørholm d. 17. September 1803 vedstaar paa Stamhusejerens og egne Vegne.

L. Bøtker.

Mig bekendtgjort d. 20. September 1803 tilstaar

Fabricius.

Ligeledes mig.

Ole Madsen

og

Peder Pedersen, Peder Nielsen,
Jens Pedersen, Niels Kristensen,
Jens Lambertsen, Jørgen Pedersen,
Hans Kr. Hansen, Peder Hansen,
Knud Rasmussen, Jeppe Nielsen,
Soren Nic'sen, Soren Rasmussen,
Kr. M. Sorensen.

Lodsejernes Navne.

Hr. Pastor Fabricius for Præstegaarden	6 Td.	1 Sk.	1 Fd.	2 A.
Mølleren i Fæste fra Nørholm			7 Skp.	1 A.
Samme for Vandskyld	3 Td.	1 Sk.	2 Fd.	
Niels Kristensen	2 —	—	3 —	1½ A.
				2½ —
Jens Pedersen	2 —	„	2 —	2½ —
Peder Hansen	2 —	„	2 —	2½ —
Jørgen Pedersen	2 —	„	3 —	1½ —
Soren Rasmussen	2 —	3 —	1 —	1½ —
			3 —	1½ —
Knud Rasmussen	2 —	3 —	1 —	1½ —
Jens Lambertsen	2 —	2 —	3 —	1½ —
Boelsjord			3 —	1½ —

Peder Pedersen	2	—	2	—	3	—	1½	—
Søren Nielsen	3	—	3	—	1	—	½	—
Hans Kr. Hansen	3	—	3	—	1	—	½	—
Peder Nielsen	1	—	5	—	„	—	2¼	—
Kr. Sørensen			6	—	1	—	2½	—
Laurids Bøtker			4	—	3	—	1⅔	—
Ole Nielsen			1	—	1	—	2	—

Landmaaler Poder, som er antagen til at forrette Udskiftningen, fremlagde Opmaalingsparterne tilligemed hans skriftlige Forslag til Overslagsplanen saaledes lydende:

Forslag

til Plan over Andsager Bys Hede og Mose.

1) Nordheden: Enhver Gaardbeboer, som har Agerland, der støder til Heden, tager Heden udfor samme. Mellem Mølleren og Kr. Sørensen gaar Linjen fra den nordøst Hjørne af Møllere Agers Ager og noget i sønder over Grønning til Bækken, hvad som bliver vesten og sønden denne Linje, tilfalder Mølleren, og hvad som bliver norden og vesten for bemeldte Linje tilfalder Kr. Sørensen indtil Præstegaardens Lod, som tager sin Begyndelse ved Agerskellet mellem Præstegaardens og Kr. Sørensens Agerlodder, hvorfra det gaar i lige Linje til Qvie Markskel. Udflytterne tager Heden for og ved deres Agre fra Mølby Vej og i vesten og sønder til Engen, hvorved bemærkes, at Jørgen Pedersen tager en Lod, ved vestre Ende fra Engen i øster til hans to Agre, i Nord til Mølby Skel, Resten af samme Hede til Peder Hansen, hvad de to Udflyttere endnu mangler, tager de paa den søndre Hede, som bliver paa Grønhede, og Mose Grønningen ved Potmose, hvori noget Hede var den samme, samt vestre Ende af Potmose og faar en smal Lod i Nord, østen for det afsatte Tørvejord til Engen, aftalt Stykke ellers Tørvejord, faar de to Beboere ikke noget. Hr. Bøtker tager sin fulde Hedelod fra den vestre Side.

Det afsatte Tørvejord deles imellem de øvrige Beboere i øster og vester, næst østen ved Udflytternes tager begge Fuglsang Mænd, hvad de ved Maal og Taksation kan tilkomme, dernæst Jens Lambertsen med sin Lod, dernæst Peder Pedersen ved Smalsig Knude, dybe Lodder gaar fra Nord eller Engen og

i sønder til Haltrup Skel. Peder Pedersens Lod gør en Bugt i Øster ved søndre Ende af Smalsig. Præstegaarden tager Heden efter Linjen østen for Smalsig Knude i Øster til Haltrup Vej, faar det meste af Bredsig vesten for bemeldte Vej, hvorfra det gaar i sønder til Haltrup Skel, i vester til Peder Pedersens Lod sønden Smalsig. Desuden faar Præstegaarden en Lod ved Møllergaard Skel.

Søren Nielsen og Hans Kristian Hansen tager deres Lodder saaledes: De tager deres Begyndelse ved Bredsig, østen Haltrup Vej, gaar derfra i Østen eller Sydøst til Vestterp Mark, i Sønder til Haltrup Mark og vesten til Præstegaardens Lod, den sønderst af de to Lodder faar noget af Grønningen norden Sommer Flod.

Søren Nielsen tager Kaalhauge med tre Kant ved samme paa Gaden. Mølleren faar til Dæmjord ved fælles Lergrave og noget sønden samme i Øster mod hans Eng, mellem samme og Starup Vej faar ogsaa dette Stykke Grønning, mellem hans Toft og Vejen Vesten Gaarden, hvad han endnu kan tilkomme mere, faar han ved vestre Side af Præstegaardens Udflod, men derved forstaas ikke Tørvejorden. Resten af Østerheden deles i Sønder og Nord mellem de øvrige Beboere: Peder Nielsen, Jens Pedersen og Niels Kristensen og Ole Nielsen, som falder næst ved Peder Nielsens Lod med sin Andel. De tre Gaardboere kaaster Lod, desuden faar de tre Beboere nemlig: Peder Nielsen, Jens Pedersen og Niels Kristensen, Smalsig Knude, som deles i 3 Lodder mellem dem. Peder Nielsen ved Nordenden, dernæst Niels Kristensen og sønderst Jens Pedersen, Niels Kristensen faar et Stykke paa Qvic Mark.

Andsager, 24. September 1805.

C. Poder.

Lodsejerne fremstod og Planen blev dem forelæst samt de langs Linjerne paa Kortene udviste, som blev vedtaget, men da der var bestemt Lodkastning mellem Peder Nielsen, Jens Pedersen og Niels Kristensen, bortfalder, da indbyrdes haver bestemt deres Lodder saaledes, at Peder Nielsen falder øverst, dernæst Ole Nielsen faar sin Parcel af førstnævnte Gaard, dernæst Niels Kristensen og vesterst Jens Pedersen. Desforuden faar Peder Nielsen sønden for Mølleren og Østen Haltrup Vej 4 Tdr. Land udlagt i en Trekant ved bemeldte Vej, saa og Niels Kristensen 2 Td. Land Østen for denne Trekant, som med søndre

Ende stoder til Haltrup Vej. Ved Engene udlægges for hver Mands Lod 9 Alens Bredde til Digernes Vedligeholdelse og Opførelse for Englodderne.

Klynemosen norden for Byen forbliver i Fællesskab som hidtil, ligeledes Lysklynemosen sønden Trold Mose kaldet, med den Forskel, at Græsningen dér tilfalder den Mand i hvis Lod Mosen kommer til at ligge. Mosen graves i tilbørlig Orden fra een Side, saa længe Klynene ikke er duelige til at fjernes, bør disse fredes.

Kvashugsten benyttes som før til fælles, dog kun til hver Mands eget Brug.

Vejene forbliver som hidindtil, men i Stedet for den nu brugelige Vej til Haltrup skal anlægges en Vej fra Nord til Sønder fra Andsager søndre Bro i Sønder med Kjendingssten og videre sønder over Sandene, indtil den stoder til den forrige Haltrup Vej igen, og derfra anlægges en Vej i lige Linje til vester til Brug for de Lodsejere, som dér faa Lodder.

Naar den første Strækning af forbeskrevet ny Vej er af hele Byen istandsat med 20 Alens Bredde, Grøft iberegnet, aflægges den gamle Vej, forsaavidt den ikke behøves til Fart til By og Klyne Mosen, den sidste Strækning Vej derimod, som tjener til Drevt og bestemmes til 20 Alens Bredde, istandsættes af de 3 Lodsejere, til hvis Nytte den udlægges. Jørgen Pedersen maa selv køre og trække sine Kreaturer med Vejen til Lergravene sønden Agrene til hans vestre Hede Lod, men med løse Kreaturer driver han til bemeldte Lod norden om mod Mølbys Markskel.

Præsten forbeholder sin gamle Drevt om ved Heden, hvortil udlægges en Vej af 20 Alens Bredde. De 3 Huse, hvoraf 2 ligger i Byen og en paa Heden, tillægges hver 4 Td. Hede Land, geometrisk Maal, den sidste ved Huset, og de 2 første i Tørveheden. Naar det paa Heden staaende Hus borttages, efter at dettes nærværende Beboere er uddøde, deles dette 4 Td. Land i lige Dele imellem de 2 andre Huse.

Degnen, som forhen har gravet Brændsel til fælles med de øvrige Lodsejere, udlægges ligeledes 6 Td. Land geometrisk Maal i forbenævnte Tørve Hede.

Bemeldte Tørve Hede deles i følgende Orden fra Sønder til Nord og falder Husene sønderst, dernæst Degnen, dernæst Præsten og dernæst Mølleren, dernæst efter Lodkastning, Søren

Nielsen og Hans Kr. Hansen, dernæst Søren Rasmussen og Knud Rasmussen, dernæst Niels Kristensen og Jens Pedersen, dernæst Peder Pedersen og dernæst Peder Nielsen og Ole Nielsen og endelig dernæst Kr. Sørensen.

Mølleren tildeles foruden, hvad han efter hans i Fæste havende Agre og Enges Hartkorn kan tilkomme, saa meget som efter den halve Mølle Skylds Hartkorn kan beregnes.

Da intet videre var at afhandle, blev denne Forretning sluttet og med Underskrift bekræftet. Datum ut supra.

NB. Lergravene i Jørgen Pedersens vestre Hede Lod og 2 dito sønden Engene ved Peder Høst og Tranhals haver samtlige Lodsejere sig forbeholdt, iligemaade Lergravene paa Molbanken.

Moltke, Kampmann, Spandet, Poder.

Paa Nørholms Stamhusejers og egne Vegne.

Botker.

Fabricius.

Jeppe Nielsen, Møller, Niels Kristensen,
Jørgen Pedersen, Søren Rasmussen,
Knud Rasmussen, Rasmus Sørensen,
Peder Pedersen, Søren Nielsen,
Hans Kr. Hansen, Peder Nielsen,
Kr. Sørensen, Ole Nielsen,
C. Eskesen, Markus Nielsen,
Kr. Madsen, Jens Lambertsen,
Peder Hansen, Jens Pedersen.

Saaledes var da denne Forretning herved udstæd.

Ribe, d. 17. Oktober 1803.

Moltke.

Den gamle og nye Præstebolig i Ansager

ENKELTE GAARDE I ANSAGER

Matr. Nr. 1: *Præstegaarden.*

Som almindeligt i de Sogne, hvor der findes en gammel Præstegaard, har denne Nr. 1 i Byens Matrikel. I de tre sidste Præsters Tid har Præstegaarden været bortforpagtet, og da Præsteembedet overgik til fast Lønning efter Embedets Klasse, og Præstegaarden overgik til Bestyrelse af Sognets Menighedsraad, er flere Jordstykker solgt. Saaledes et Stykke Agerjord paa Byens Nørremark til tidligere Forpagter af Præstegaarden, nu Slagter Bertram Nielsen. Ligeledes blev noget Hede og nogle Udmarker solgt, medens den hjemlige Agermark, Eng og Mose samt et Stykke Eng i Stenderup blev ved Præstegaarden. Endvidere er solgt Byggegrund til et Alderdomshjem og til Kirkegaardens Udvidelse samt enkelte andre Byggegrunde.

Efter en Brand i 1904 blev Stald og Ladebygninger genopbyggede. Stuehuset mod Øst og Forpagterboligen mod Syd brændte ikke. Nogen Tid efter blev det gamle Stuehus omdannet til Forpagterbolig. Det havde da staaet i ca. 150

Aar og var i sin Tid opført „af saa godt som nyt“. En ny Præstebolig blev nu opført mod Syd, hvor den ligger smukt med Udsigt ned over Aaen og Møllen. Mod Øst og Syd har Præstegaarden en Del gamle, smukke Træer, og da Terrænet skraaner ned mod Aaen, er her et meget smukt Parti.

Matr. Nr. 2 + 14 c og Aalling 6 d. Ejer: *Ejnar Nielsen*.

Denne lille Ejendom længst mod Nord paa venstre Haand ud ad Tiphedevejen, nu kaldet „Elmely“, har faaet den Ære at blive Nr. 2, maaske fordi daværende Pastor Fabricius ved Ejendomsudskiftningen var Ejer af Ejendommen. Matr. Nr. 14 c og Aalling 6 d er kommet til senere.

1834 Skøde fra Ingeborg Margrethe Fabricius til Jens Knudsen, 1865 til Hans Peder Jespersen, 1895 til Kr. Nissen, 1899 til Andreas Simonsen, 1905 til Kr. P. Kristensen, 1908 til Andreas Pedersen, 1912 til Elise Marie Hansen og 1937 til Ejnar Nielsen.

Matr. Nr. 3 a: *Møllegaarden*. Ejer: *Laust Knudsen*.

Møllen er oprindelig udskilt fra Præstegaarden. Hr. Bertel . . ., Sognepræst i Ansager fra ca. 1590 til 1614, lod Møllen bygge for egne Midler „paa Byens fælles Grund“, som det hedder i de gamle Dokumenter. Det vil vel sige Byens fælles Udmark — Heden. En Aa eller Kanal er blevet gravet langs den Grøft, der gjorde Skel mellem Præstegaardens Tofteeng og Heden, og ad den førtes Vandet fra den egentlige Aa til Møllen, som er opført paa Hedskraaningen ned mod Aaen.

Da Præsten havde opført Møllen for sine egne private Midler, var det jo ikke mere end rimeligt, at han ved sin Fratræden fra Embedet (eller efter hans Død hans Arvinger) ogsaa havde Ejendomsret til Møllen og dens Herligheder. Men den maatte saa nedbrydes og fjernes. Det blev da i de første hundrede Aar almindeligt, at Eftermanden overtog Møllen med Tilbehør for en bestemt Sum, almindeligvis

200 Rdl. Dette fik efterhaanden fastere Form, saa det offentlige foretog ofte Syn over Møllejendommen sammen med Præstegaarden. Var Møllen udfæstet, skulde Fæsterne holde alt i Orden, men Præsten indestod over for Myndighederne for Vedligeholdelsen. Det kunde let gaa galt, og det skete ogsaa. Under Sognepræsten Jens Mogensen Graverslund 1673—1701 forfaldt saavel Møllen som Dæmningen, da Præsten var meget forarmet. Eftermanden Philip Henriksen Freidlieb maatte derfor gøre store Bekostninger, eftersom der staa i en af Varde Provsti's Mode afgivet Kendelse, „at Møllen var fast øde, være sig Hus, Slusen, Steen og Vandværk, Qverne-Stokken allene undtagen“. Hele Bekostningen beløb sig til 491 Sletdaler 2 Mark 10 Skilling. Han nægtede af den Grund at betale Indfæstningssum og forlangte yderligere Erstatning. Den fraflyttede Præst blev dømt til at betale Eftermanden eller hans Arvinger — „med rede Penge, klingende courant 460 Sletdaler og 10 Skilling, danske“.

Ogsaa senere afstedkom Udfæstningen af Møllen Stridigheder, dels mellem Præst og Efterfølger, dels mellem Præst og Fæster.

Den 20. Maj 1779 udstedte Pastor Fabricius et Arvefæstebrev til Møllefæster Jeppe Nielsen og hans Arvinger. Dette Arvefæstebrev blev siden fornyet af hver ny Fæster indtil 1882, da Morten Hansen fik Selvejerskøde overdraget. I Arvefæstebrevene bestemtes, at hele Vedligeholdelsesforpligtelsen paahvilede Fæsterne.

I 1870, mens Pastor Stilling var Præst, maatte Møllefæsteren Morten Hansen saaledes gøre store Bekostninger paa en ny Sluse og Møllens Istandsættelse.

Foruden at være Fæstere af Præstegaarden havde en af Fæsterne ogsaa fæstet en lille Eng- og Hedestrækning fra Nørholm, Matr. Nr. 31, som siden forblev sammen med Møllegaarden og ligeledes i 1882 købtes fra Nørholm.

J. Lauritsen-Thomsen: Ansager gamle Vandmølle

Møllefæstere i Ansager Mølle.

1715 nævnes Niels Møller og Hustru Magdalene. En Datter af disse, Marie Kirstine Nielsdatter, blev gift med Ungkarl Niels Jepsen fra Farup ved Ribe og overtog Møllen. Atter en Søn af disse, Jeppe Nielsen, født 1745 og død 1814, gift med Kirsten Olufsdatter fra Lærkeholt, fik overdraget tidligere omtalte Arvefæstebrev af 20. Maj 1779. De havde to Børn, Marie Kirstine Jepsdatter, gift med Jens Bertelsen, Mølbygaard, og Niels Jepsen, der overtog Møllen. Denne sidste blev gift med Johanne Schmidt, en Datter af Ejeren af Frøstrupgaard i Lunde Sogn, Birkedommer i Skjern for Nr. Horne og Bølling Herreder.

Niels Jepsen døde 1828. Om hans Død har hans Enke og yngste Datter fortalt følgende: „Han skulde en Sommerdag køre til Varde og have sin Svoger Jens Bertelsen fra Mølbygaard med. Da han om Morgenen kørte hjemmefra og kom ned til Nørre Bro, standsede han og talte med en Mand, der boede nær ved Broen, og sagde blandt andet til denne: „Pas paa eders Børn i Dag, det forekommer mig, at der i

Dag vil ske noget sært her ved Broen“. Han kørte derefter videre. Ved Mølbygaard fik han Svogeren med, de kom til Varde og fik deres Ærinder forrettede. Paa Hjemturen talte han om, at han følte sig utilpas, hvorfor Bertelsen tilbød at følge med ham hjem, hvad han dog afslog. Han kunde sagtens køre ene hjem. Om han er død straks efter, og Hestene selv har fulgt Vejen et Stykke, ved ingen; men han blev fundet siddende død i Vognen, mens Hestene holdt ganske stille foran Broen. Maaske har Hestene instinktmæssigt følt, at de var uden Leder, og derfor været bange for at gaa over Broen.

Han efterlod sig Enke og fire Børn: Kirsten, født 1808, Karen, født 1811, Jeppe, født 1816, og Hansine, født 1822. Jeppe blev Guldsmed og Urmager, men forblev ugift. Karen blev gift med sin Fætter Thomas Kristian Jensen fra Mølbygaard og kom til at bo i Østbæk i Ølgod Sogn. Hansine blev gift med Kristen Ebbesen i Skovlund, og hos dem kom Moderen til at tilbringe sine sidste Dage. Kirsten, den ældste, blev gift med Jens Bundesen, og de overtog Møllen.

Jens Bundesen var en driftig Mand. Han købte flere Jorder ind til Møllen, da en Del Gaarde i Byen blev nedlagt og flyttet ud paa Udmarkerne. Han blev Formand for det første Sogneforstanderskab, da dette traadte sammen efter Nytaar 1842. Men 1846 solgte han Møllen og flyttede til V. Nebel, hvor der endnu findes Efterkommere af ham.

Den Mand, der købte Møllen, var Morten Hansen fra Agersnap i Ølgod Sogn, gift med Magdalene Hansen, en Datter af Lærer Niels Hansen, Brørup, senere Medlem af den grundlovgivende Forsamling. Det var i Grunden denne sidste, der var den virkelige Køber. Derom fortæller Morten Hansens Søn, tidligere Højskoleforstander og Lærer Niels Hansen følgende:

Optegnelser om Ansager Mølle.

Af gamle Folk har jeg hørt en Del om Ansager Mølle. Møllen har fra gammel Tid hørt under Præstegaarden, har

altsaa fulgt Præsteembedet, og Ejendomme hørende til Stamhuset Nørholm var ved kongelig Bekræftigelse knyttet til Møllen, formodentlig for at sikre Præsteembedet dets Indtægter af Møllen, nemlig en aarlig Ydelse af 10 Tdr. Rug samt fri Formaling af Præstens Husholdningskorn. Møllen var Arvefæste under Præsteembedet, og for de Jorders Vedkommende, der hørte under Nørholm, Arvefæste under Stamhuset. I Faders Tid blev Arvefæsteforholdet afskaffet mod Indbetaling af en Sum, hvis Rente til 4 $\frac{0}{10}$ p. A. kunde indbringe det Beløb, der svarede til 10 Aars Gennemsnitspris for Rugen og for den Bygafgift, hvormed den fri Formaling alt tidligere var afløst. Fader fik saa Selvejerskøde baade paa Møllen og paa Jorderne fra Nørholm, hvor Arvefæsteafgiften ligeledes blev afløst ved Indbetaling af en Sum, der til 4 $\frac{0}{10}$ p. A. kunde indbringe et Beløb, der dækkede Arvefæsteafgiften.

En tidligere Møller, der fortaltes om, hed Niels Jepsen. I hans Tid havde Udhusene ligget Øst for Stuehuset; der havde i Gaarden været en lille Dam, hvori der blev udsat levende Fisk, som var fanget i Garn, og som kunde optages, vistnok ved Borttapning af Vandet, naar de skulde bruges i Huset. Faders Formand som Møller hed Jens Bundesen, han havde ombygget Gaarden og vistnok paa sin Maade været en meget driftig Mand. Han havde købt tre Gaarde i Byen: Thomas Vejsigs Gaard og begge Fuglsangaarde. Om hans sorte Hest gik der i min Barndom en Del Historier. Den var umaadelig stærk, men man skulde passe, at den ikke fik at se, hvor mange der var om at læsse Vognen. Fik den Mistanke om, at Læsset var for tungt, vilde den slet ikke trække. Af de omtalte tre Gaarde havde han solgt en Del Agermark til Mads Knudsen, en Del til Niels Thomsen og noget til Peder Thomsen. Mads Knudsens Datter Helvig blev gift med vor gamle Karl Peder Jacobsen, der saaledes kom til at besidde Ejendommen. Fra Jens Bundesens Tid fulgte der tre Aftægtskoner med

Møllen: Else Fuglsang, der boede hos Mads Knudsen, men fik en Del af sin Aftægt fra Møllen, en anden, Ellen Fuglsang, fik Hoveddelen af sin Aftægt fra Møllen, og hun boede der, hvor Fuglsanggaarden tidligere havde ligget. Fader solgte en Del af Agrene til Farver Nissen. En tredie Aftægtskone, vistnok Jens Bundesens Svigermoder, som boede hos Datteren, Kristen Ebbesens Hustru i Skovlund, fik efter Datidsforhold en stor Aftægt fra Møllen.

Fader solgte Agrene fra Thomas Vejsigs Gaard, „Tammes's Avrer“, den nordlige Del til Eskild Larsen, som var Brænderikarl i Møllen, og den sydlige Del til Laust Johnsen, som vistnok i over 40 Aar var Møllersvend i Møllen. Hver af dem fik et Stykke af Fuglsangengen. Til Møllen hørte oprindelig kun Agrene og Engen mod Øst, „Lille Krog“, „Store Krog“, „Holmen“ og saa Østerheden, Toften samt Nørholmejendommene. Med Fuglsanggaarden var fulgt Stokkelvigeng, et Par Hedeskifter mod Vest, hele Vesterheden og Pøtmose samt Haltrupssande og Haltrupmose mod Syd. Med Thomas Vejsigs Gaard var fulgt hele Søndermosen med tilhørende Sande mod Øst. Den vestlige Del deraf var meget tidligt blevet udgrøftet og opdyrket. I dette Stykke var ogsaa et Stykke Fællesklynemose, som dog omsider blev udskiftet, saa hver Lodsejer fik sin Del.

Ansager Mølle var købt paa Spekulation af min Morfar, som jeg er opkaldt efter, Niels Hansen, den gamle Degn i Brørup, og af en velhavende Gaardmand derude, Niels Villumsen i Hulvad. Deres Kautionsister ved Handelen var gamle Bertel Mølby og den gamle Jørgen Uhd. Møllen blev købt i 1846. Der blev erhvervet Brænderibeving. Saa døde Kristian den VIII, og Krigen kom. Mormoder, som det første Aar havde været Husholder, skulde helst hjem, fordi Bedstefader var blevet valgt til Medlem af den grundlovgivende Rigsdag. Mine Forældre, dengang Gaardmandsfolk i S. Vejrup, blev anmodet om at flytte til Møllen og bestyre den, til den kunde blive solgt med Fordel. Dette

gik de ind paa mod at blive Parthavere i Ejendommen. De skulde saa have Halvparten, de andre to hver en Fjerdedel. Det gik dog ikke som forventet. Under Krigen var der ingen Handel med Ejendomme. Skulde Brændevinsbevillingen bevares, nu vi havde faaet en ny Konge, saa maatte Brænderiet anlægges. Jeg husker godt, at den store Kedel og det andet Kobbertøj ankom. Møllestuen blev omdannet til Brænderi, og Overstuen blev gjort til Møllestue og Dagligstue. Aftægtslejligheden blev taget ind til Beboelse.

Jeg husker ogsaa de tyske Troppers Ankomst til Byen. En Rytter red ind i Møllegaarden — Møllægæsternes Gaardsplads. Han holdt en Pistol rettet mod Luger og Døre, jeg søgte Tilflugt hos Moder og skjulte mig i hendes Skørter. Jeg husker ogsaa Kurhesserne med de hvide Bandolerer. Af et fældet Piletræs Bark lavede jeg Efterligninger, som jeg bar paa Brystet.

I Krigstiden betalte Forretningen sig kun daarligt. Fader maatte jævnlig til sine Medejere om Penge, og disse fik efterhaanden store Summer staaende i Forretningen, og selv maatte han skaffe Penge ved Laan, men han passede altid paa at tilbagebetale til den Tid, han havde lovet, og derved fik han Kredit. Fader var imidlertid ked af Fællesskabet, solgte sin Gaard i Vejrup og købte sine Medejere ud. Møllen havde i Indkøb kostet 8000 Rigsbankdaler, 16,000 Kroner. Bedstefader tog ingen Fortjeneste ved Handelen, men vilde, at der skulde ydes Niels Villumsen nogen Erstatning, hvilket der ogsaa blev. Da Fader var blevet Eneejer, sad han med en Gæld paa 28,000 Kroner. Han sagde, at havde Folk vidst, hvor stor hans Gæld var, kunde han ikke have klaret det. Han maatte laane af den ene til at betale den anden med og passede altid paa at holde sit Ord. I de Tider var der Sparere, som havde Penge paa Kistebunden at laane ud, hvad de var meget villige til, naar de blot vidste, at de sikkert kunde stole paa at faa deres

Penge igen til den bestemte Tid. Ejendommen var i Virkeligheden ogsaa rentabel. Tolden af Kornet, som blev malet, var meget betydelig. Brænderiet betalte sig ogsaa godt. En stor Del af Vesterheden fra Fuglsanggaard og Thomas Heegers Gaard, da Udmarken fra den Gaard blev købt, blev opdyrket, ca. 100 Tdr. Land. Der blev fedet mange Stude, til Dels ved Bærmen (Affaldet) fra Brænderiet, 20 a 30 Stk. hver Vinter. Jeg var i nogle Aar flere Gange med i Hamborg med Stude. Der blev endvidere tjent ved Stampning af Vadmel og Slibning af Høleer. Fader tjente vel ogsaa en Del ved Handel; kunde han ikke sælge Studene med Fordel straks, saa kunde han selv beholde dem og fede dem. Græs havde han nok af i de store Moser og paa de store Kløvermarker, og der blev passet godt paa og holdt godt Hus. — Ved den Tid, da jeg forlod Hjemmet i Vinteren 1864—65, var Gælden betalt, der var nogle Tusinder tilovers, og efterhaanden var Hjemmet blevet noget af et Velstandshjem, der førte et gæstfrit Hus. I min tidligere Barndom var det ikke saaledes; da maatte man, som man siger, vende Skillingen to Gange, før man gav den ud. Der var Nøjsomhed og Tarvelighed i vort Hjem, som de fleste Steder i Sognet. Den første Fjedervogn, der kom til Sognet, købte min Fader; den kom fra Vejleegnen. Der var Sofaer i Præstegaarden og i Mølbygaard, ellers var der sikkert ingen Sofa i hele Sognet. Det var en Herlighed, naar Folk havde Fjællegulv i deres Stuer, tit dansede vi paa Lergulv. Vindskibelighed i forskellige Retninger var der en Del af. I Kvie især lavede Pigerne Lerpotter, „sorte Potter“, og flere Mænd smedede Høleer om Vinteren. Disse Leer blev afsløbne i Møllen paa Slibestene, som blev trukket af Vandhjulet.

Brændevinsbrænderiet bragte adskillige Herligheder. Efter Brændingen kunde der hver Dag bages en god Hvedekage under Brænderikedlen, saa vi saa at sige altid havde friskbagt Hvedebrød, allerede dette var rart; men naar Destil-

leringen, „Klaringen“, hver ottende Dag skulde foregaa, da blev efter den daglige Brænding Kedlen indvendig skuret blank og skinnende. Dranken blev fra Drankkullen pumpet hen i Kedlen. Det var hele Natten dejlig varmt i Brænderiet, og hvor var det dejligt, naar man kom hjem fra Julebojle, at komme ind til Brænderikarlen i det lyse og varme Brænderi. Gaardens Dreng — af dem havde vi som oftest fire for den evindelige Mergelkørsels Skyld med Stude ad de lange Veje — fandt ogsaa, at det var en stor Herlighed at blive gennembagt oven paa Bryggerikedlen og faa en lang Lur.

* * *

— 1882 overlod Morten Hansen Møllen til sin yngste Søn, Kunstmaleren Hans Agersnap, samtidig med, at Arve-

fæstevæsenet blev afløst, og der blev udstedt Selvejerskøde i Stedet for. — Selv flyttede Morten Hansen til Ølgod og overtog Højskolegaarden efter sin ældste Søn, der havde søgt Embede som Lærer i Oksbøl. Her kom Morten Hansen ud for det vistnok ret sjældne Tilfælde, at medens han i sine yngre Aar i Ansager Mølle havde svaret Aftægt til en tidligere Formands

Enke, Johanne Schmidt Jepsen, saa kom han her paa sine gamle Dage til at svare Aftægt til hendes Datter Karen.

Hans Agersnap solgte en Del af Møllens store Arealer, og i 1897 solgte han Møllen med Resterne af Jorderne til Kristen Jensen, en Sjællænder, der havde været Forvalter paa større Gaarde. 1907 solgte denne Møllen og Toften til Ansager Bys Borgere, der ombyggede Møllen og omdannede den til Elektricitetsværk for Byen og dens nærmeste Omegn.

Kristen Jensen byggede saa en ny Gaard ved Siden af Møllen, men paa den store Vestermark findes nu en hel

Råd af gode Landbrugsejendomme. Møllegaarden blev overtaget af Laust Knudsen, som bebød den endnu, medens Kristen Jensen byggede sig et Hus ovre i Byen. Han er senere død, men hans Hustru lever endnu.

Matr. Nr. 4, fra gammel Tid kaldet *Baunborg*. Ejer: *Mads O. Madsen*

Denne lille Ejendom har ogsaa bestaaet udelt fra gammel Tid. Navnet stammer fra en Høj — „Baunehøj“, der ligger paa Marken. I 1856 skødedes den fra Anders Thomsen til Hans Lauridsen, 1866 til Ole Peder Madsen. 1887 fik hans Enke Else, en Datter af Anders Thomsen, Skøde paa Ejendommen. Hun var Sognets sidste Pottøkone. 1897 tilskødede hun Sønnen Mads O. Madsen Ejendommen. Han har forbedret Ejendommen og plantet meget, saa det pynter paa Eggen.

Matr. Nr. 5 a. Ejer: *Anders Jensen*.

Den var tidligere en anselig Ejendom, men er senere formindsket ved Salg. I 1833 skødedes den fra Ole Madsen til Iver Mortensen, 1874 til Sønnen Morten Iversen, 1899 til Sønnen Peder J. Iversen. Senere har følgende ejet den: 1912 Kr. P. Kristensen, 1914 Jens P. Espensen, 1918 Anders Andersen Johnsen, 1919 Jørgen J. Thomsen, 1920 Jørgen Elbæk, 1928 Georg Pedersen og 1937 Anders Jensen.

Matr. Nr. 6 a. Ejer: *Ole P. Madsen*. Matr. Nr. 6 b. Ejer: *Viggo Jespersen*.

Den ligger Syd for Aaen i Retning mod Mølgaard Mark og har vistnok ikke tidligere været bebygget.

Matr. Nr. 7 a. Ejer: *Søren Larsen*, Toftgaard. Matr. Nr. 7 b: *Den gl. Skole*.

Den købtes fra Nørholm 1908 sammen med Nr. 8 Ansager og Nr. 25 Kvie. 1910 solgt til Simon Kristensen m. fl.

Matr. Nr. 8.

Var i sin Tid under Ansager Kirke, blev senere tillagt Degnelodden og ejes nu af Laurids Larsen og Niels Madsen.

Matr. Nr. 9.

Den Gaard, som nu ejes af Anker Jensen.

Matr. Nr. 9a.

Ejes af Iver Jensen, 9b af H. Chr. Eskildsen og 9c af Radioforhandler Charles Hansen.

Først i forrige Aarhundrede ejedes Gaarden af Kr. Frandsen, der i 1831 skødede Gaarden til Kr. Madsen. Denne havde to Døtre, der begge blev gift med John Jensen, Rotviggaard. Han lod nu Gaarden udstykke og sælge i flere Dele. Bygningerne er dog flyttede ca. 100 m mod Vest og Syd. Her ligger den dejligt ned mod Engen og Aaen, og her har Anker Jensens Svigerfader, Gartner Jensen, anlagt et smukt Anlæg, der er med til sammen med Byens Anlæg overfor at forskønne Byen.

Matr. Nr. 10a (+ Dele af Nr. 11 og Nr. 13): *Bakkegaard.*

Den gamle Gaard Nr. 10 har, saavidt man kan se, ligget lige Øst for Nr. 9, omtrent hvor Peder I. Nissen nu bor. I 1819 ejedes den af Niels Kristensen Rahbæk, men er saa blevet splittet ad. Gaardstoftet samt en Mark Vest for Kroen er kommet til denne, medens en Mark, der laa Øst for Nr. 13, hvor nu Bakkegaard ligger, er kommet sammen med Østmarken herfra og har dannet den nuværende Bakkegaard. Den har overtaget Gaardsrettighederne og Gaardsforpligtelserne fra den nedlagte Nr. 10.

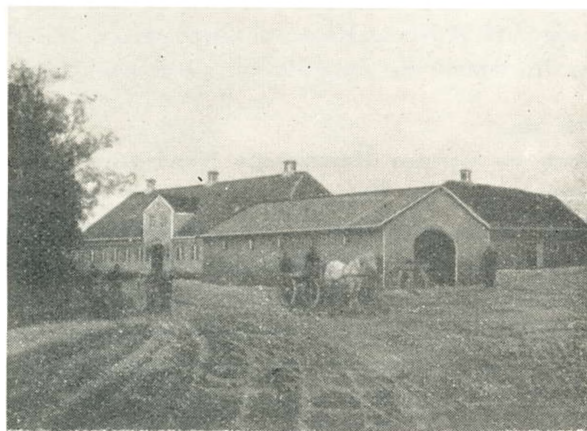
1836 skødedes Gaarden fra Niels Kristensen Rahbæk til Svigersønnen Hans Bertelsen, en Broder til Kromanden Mads Bertelsen. 1878 overgik Gaarden til Sønnen Niels Hansen Rahbæk, 1879 til Kristen Pedersen, 1884 til Jes Jensen (Møllebygger), 1905 til Bertel Mølby, der fraskilte en Mængde Byggegrunde og Haver, 1906 til Martin P. Markussen, der fraskilte Grunden til den nuværende Skole og Legeplads, 1912 til Jens P. Jensen, 1917 til Povl Larsen fra Outrup, 1918 til Eske Hennelund, og nu ejes den af Niels Kristian Lauridsen fra Horsbøl i Grindsted Sogn.

— — —
En Dag kom en Mand ind i Ansager Kro for at faa en lille Forfriskning. Kromandens Broder Hans Bertelsen var i

Krostuen, og den fremmede Mand fortalte da, at han var fra Elbækgaard nede paa Holstedegnen, og at han var ude at søge efter et Stykke Hede passende til Opdyrkning. Hans Bertelsen sagde da, at han havde Hede nok, som han godt vilde sælge. Handelen kom i Stand, og den fremmede fik et Stykke Hede ved Vejen efter Starup, hvor Vejen slaar Bugt. Ejendommen fik da i Folkemunde Navnet „Snorom“. Mandens Navn var Johannes Elbæk. Han blev Fader til Kristen Thue Elbæk og Bedstefader til den nulevende Johs Elbæk.

Matr. Nr. 11: *Krogaarden.*

Krogaarden har vistnok ligget omtrent paa samme Sted, hvor Hotellet nu ligger. Hvor tidlig den har faaet Kro-

Ansager gamle Kro

bevilling vides ikke. For over 100 Aar siden ejedes den af Kristen Frandsen. Han døde i en ung Alder, hans Enke Karen solgte saa Krogaarden i 1839 til Mads Bertelsen. Enken flyttede til en Søster i Lærkeholt. En af Børnene var den senere Sognefoged Frands Kristensen i Kvie.

Mads Bertelsen, der købte Kroen, var fra Sønderby i

Grindsted. Han var en ivrig Nimrod. Sammen med sin Broder Hans Bertelsen var han meget paa Jagt, især efter Ræve. Han var desuden Smed. Især hans Engskovle var meget efterspurgte. Engang skulde han lave en saadan til Niels P. Bertelsen („æ Guldgraver“) og afleverede den med følgende Bemærkning, „at den kunde man ikke blive træt af at arbejde med“. Guldgraveren svarede paa sin lune Maade: „Nej, for den kan vel et hold' saa læng“. — Et varigt Minde satte han sig, da han skænkede et Orgel til Kirken. 1868 solgte han Kroen til J. K. Jensen, 1875 købtes Kroen ved Auktion af P. Kyed, 1879 købtes den af A. P. Pedersen, for saa 1883 at overgaa til H. P. Nissen, der havde drevet Købmandshandel i Kroen et Par Aar. Ogsaa før ham var der blevet drevet Handel i Kroen, bl. a. af Hans Olesen, der senere blev Købmand i Stenderup. 1915 afstod H. P. Nissen Kroen til sin Svigersøn, H. Kristofersen, der samme Aar byggede det nuværende Hotel.

Matr. Nr. 12a.

Dette er Herman Hermansens Ejendom, medens Kr. Tonnesens og Karl Pedersens har 12b og 12c. Denne Gaard har ligget paa Hjørnet af Ansager-Mølbyvej og Vejen om ad „Farvergaarden“, Emil Tonnesens Ejendom. Hjemmetofte er nu indtaget til Byggegrund for mange Huse. — Hovedparcellen blev saa den Nord for Vejen efter Mølby.

Første Ejer af denne har vist været Niels Nielsen, efter ham i 1858 Jens Kjeldsen Laustsen, 1863 Mathias Ebbesen, 1864 Jens Knudsen, 1871 Peder Jensen, Fader til Jens P. Pedersen og Andreas Pedersen, 1880 Mads Madsen, 1882 Hansine Lauridsen, 1885 Niels Hermansen og derefter Sønerne Kristian Hermansen og Herman Hermansen, sidstnævnte har nu overdraget Gaarden til sin Svigersøn Kristian Nielsen.

Matr. Nr. 13.

Har ligget lige Nord for Nr. 12, altsaa omtrent hvor
196

tidligere Peder Ejgaard boede, nu Jakob Jacobsen. 13 b og 13 c ejes af Martine Leth, medens 13 a er den, der nu ejes af Ingvard Andersen. 1838 skødedes den fra Thomas Mikkelson til Jens Jespersen, 1862 til N. Kr. Hansen, 1867 til Hans Nielsen, 1881 til Peder Pedersen, 1890 til Mads Andersen, 1896 til Jacob Hansen, 1919 til H. P. Jensen og 1926 til Mourids Nielsen. Den nuværende Ejer er Ingvard Andersen.

Matr. Nr. 14.

Vistnok helt forsvundet. Gaarden har ligget Vest for Nr. 13 paa den nordlige Side af den under Nr. 12 nævnte Vej. Nr. 14 b hører til den Niels Martin Knudsen tidligere tilhørende Ejendom, og 13 c tilhører Ejnar Nielsen (Nr. 2). 14 a er den Gaard, der nu bebos af Kristen M. Pedersen. 1846 skødedes den fra Jens Pedersen til Jens Iversen, 1868 til Iver Jensen, 1871 til Kristian Nielsen Vestergaard, 1903 til Svigersønnen Niels Nielsen, der igen i 1907 skødede Gaarden til den nuværende Ejer, Kristen M. Pedersen.

Kristian Vestergaard, der i 1903 flyttede fra Gaarden hen til Ansager By, var i mange Aar Ringer ved Ansager Kirke, maaske en af Danmarks ældste Ringere.

Matr. Nr. 15.

Den Gaard, som nu ejes af Jørgen Andreas Madsen. Den ejedes af Thomas Hier og senere af Sønnen Hans J. Thomsen eller, som han kaldtes, Hans Hier. Ejendommen blev solgt i flere Dele.

Om Thomas og Hans Hier fortælles flere Anekdoter. Følgende kan tjene som Eksempler:

Morten Hansen købte engang et Stykke Hede af Thomas Hier, og da Handelen var afsluttet vilde Thomas give en Puns i Lidkøb. Thomas' Kone Karen skulde sørge for Servering, og Thomas fortalte saa, at Anledningen var Salg af Heden til Morten Hansen. Karen siger da: „Ja, men

du skal vel da ha' Engen med?" „Ja, selvfølgelig“, svarede Morten Hansen, „og saa vil a ogsaa gi' en Puns“.

Den Eng*) blev jo ikke for dyr.

Hans J. Thomsen (Hans Hier) var en meget forsigtig Mand. Engang var de Køer, som han kørte med, blevet saa magre, at de maatte løftes op hver Morgen. H. Ager-snap mente, de skulde have noget Korn. H. Hier svarede, at han havde købt en Fjerdingkar Havre til dem og givet dem paa lang Sigt, men det hjalp ikke. En anden Gang sagde han, at Køerne blev saa ømme paa Benene, fordi det var „saa møj nogen forfærdelig haarde Kampesten, de laa paa“.

Da hans Vognstjært engang brækkede, kunde han ikke forstaa det, for „det haad van Eg engaang“.

Matr. Nr. 15 a.

1858 skødedes denne Ejendom til Anders Thomsen, 1889 til Sønnen Jørgen Andreas Andersen, 1905 til Hans Rahbæk og 1939 til Sønnen, den nuværende Ejer.

Matr. Nr. 16: *Fuglsanggaarden.*

Har ligget Vest for Nr. 15, men Nord for omtalte Vej. Gaarden er ligesom de fire foregaaende flyttet over Bækken paa Nordvestmarken, medens en Matr. 16b, der ejes af Jakob Thomsen, danner en Ejendom for sig.

Nr. 16a, som nu bebos af Peder Kr. Jensen, og som nærmest maa betegnes som Hovedparcellen, er dog kun undtagelsesvis kaldt „Fuglsang“. 1856 skødedes den fra Niels Olesen til Mads Knudsen, 1876 til dennes Svigersøn Jens Peder Jakobsen, 1916 til Sønnen Jakob J. Jakobsen, der saa i 1933 afhændede Gaarden til den nuværende Ejer og flyttede til Byen, hvor han bosatte sig paa Nr. 13.

Matr. Nr. 17 (+ Dele af Nr. 6 og Nr. 9). Ejer: *Emil Tonnesen.*

Den vestligste af denne Række af Gaarde. Ned for

*) Vistnok den Eng, M. Kronborg nu har Sydvest for Byen.

denne førte Vejen over Bækken til Nordvestmarken og Udflyttergaardene.

Paa Nr. 17 boede i sin Tid Farver Nissen, efter hvem Gaarden blev kaldt „Farvergaarden“.

Kr. N. Hansen, P. Kr. Jensen, Ole Fisker og N. Chr. Swartz har Parceller udflyttede fra denne Gaard.

Matr. Nr. 18.

Saa vel denne Gaard som Nr. 19 har ligget længst mod Vest i den sydligste Række af Byens Gaarde, men er udflyttet før den egentlige Jordudskiftning. De har saa begge faaet tildelt eller har tilkøbt Stykker fra de andre nu til Dels nedlagte Gaarde. De to Gaarde gik da ogsaa længe under Navn af „Udflyttergaardene“.

Nr. 18 b er den Ejendom, som ejedes af Kr. Jepsen, og Nr. 18 c er den, som ejedes af Kristen Markussen. 1849 skødedes Gaarden fra Kristen Jørgensen (Hauge) til Sønnen Jørgen Kristensen, 1879 til Sønnen Kristen Jørgensen, 1904 til Svigersønnen Anton Pedersen, der igen 1923 skødede Gaarden til Niels Kammesgaard, hvis Enke har Gaarden nu.

Matr. Nr. 19 a.

Ejes af Hans Hansen og 19 b af Mads H. Madsen. 1842 skødedes Gaarden fra Peder Jørgensen til Sønnen Knud Laurids Pedersen, 1876 overtog en Søn, Kristen Knudsen, Gaarden, medens to andre Sønner, Peder Knudsen og Hans Knudsen, hver fik en Ejendom paa Søndermarken. Kristen Knudsen bortbyttede i 1894 Gaarden med Kristen N. Hansen fra Hejnsvig. Denne har nu yderligere delt Gaarden mellem to Sønner, Hans Hansen og Johannes Hansen. — Kristen N. Hansen og Hustru bor nu i Ansager By.

Matr. Nr. 20.

Er helt forsvundet. Paa den Plads, hvor den har ligget, er nu Missionshuset bygget samt Manufakturhandler Nikolajsens Hus m. fl.

Her boede Jens Kræmmer, vistnok Byens første Høker eller Købmand. Hans Enke, „Kræmmerkonen“, fik i mange Aar Aftægt og boede i Stuehusets sydligste Del. En Søn, Kristian Kræmmer, var Tømrer, men flyttede til Esbjerg. En Datter blev gift med Niels Kristian Hansen, der var Snedker og Møllebygger og boede i Lauborg, men flyttede til Kællingbjerg mellem Vestkær og Bjalderup, hvor han blev Høker („Kællingbjerghøker“). En Søn af førnævnte Kristian Kræmmer, Jens Jensen, er Direktør for Aars Svine-slagteri.

Siden boede Peder Thorø paa Gaarden, og sidst Søren Kristian Pedersen, der drev Vognmandsforretning. Desuden drev H. N. Hansen i nogle Aar Bageri i Ejendommen. Nu eksisterer som sagt den gamle, pyntelige Ejendom ikke mere.

Matr. Nr. 21 a.

Ejes af Marius Kronborg. Ejendommen laa tidligere midt i Ansager By, omtrent der, hvor Skomager Kjeld Pedersen nu bor. 1837 tilskødede Hans Kristensen Ejendommen til Jens Jensen. 1875 fik Svigersønnen Laurids Jensen Skøde og flyttede over Nord for Bækken, hvor Ejendommen nu ligger. Svend Kronborg fik Skøde 1895 og Marius Kronborg 1904.

— — —

I Ansager By, saavel som i de fleste af de andre Byer, findes en Del flere Matr. Nr., som ikke tages med i denne Bog, da de ikke fra gammel Tid har været beboet. En Del er Engstykker, og en Del var Fællesjorder eller Jordstykker til fælles Brug, saaledes f. Eks. Gravning af Mergel, Murler eller Klyne.

KVIE -- LAUBORG

Matr. Nr. 1: *Mølbygaard.*

Denne Gaard saavel som Uddegaard og Tiphedegaard har været matrikuleret sammen med Kvie By, selv om de laa adskilte fra denne ved en stor Hedestrækning, ligesom ogsaa Kvie Sø ligger imellem. Mølbygaard ligger endda Nord for Grindsted-Varde Aa, selv om den har haft en Del af sine Marker Syd for denne.

Navnet Mølbygaard eller, som den er blevet kaldt i gammel Tid, Møllebygaard, leder jo Tanken i Retning af Mølle. Der har da ogsaa i den nyere Tid umiddelbart ved Gaarden været Vandhjul, der benyttedes som Drivkraft for Kartoffelmølle og anden Fabriksvirksomhed, men egentlig Mølleri har der dog næppe været drevet her. — Derimod fandtes der tidligere Spor af en Dæmning over en smal Dal med et lille Vandløb ovre Syd for Aaen. Det er muligt, at der her har været noget Mølleri, og at det er derfra Gaarden har sit Navn.

Mølbygaard har altid været Selvejergaard, og den har saaledes ikke som de fleste af Sognets andre Gaarde været under Fæste og været pligtig til at gøre Hoveriarbejde til

Mølbygaard

nogen Herregaard. Den har endog selv engang været optaget som Hovedgaard og haft tillagt Fæstegods.

Kong Frederik II, der ofte boede paa Koldinghus, vilde gerne skaffe sig et stort Jagtdistrikt i Nærheden, og han købte derfor flere Sædegaarde mellem Kolding og Vejle.

Blandt de Gaarde, der laa ham i Vejen, var Nygaard i Starup. Den ejedes af Iver Vind til St. Grundet. Som Betaling for Nygaard gav Kongen ifølge Skøde af 7. Juli 1578 ti Gaarde i Ansager Sogn, deriblandt Mølbygaard, med Ret til at gøre denne til Hovedgaard og lægge de andre ind under den som Fæstegaarde. Flere af dem betegnes dog som „øde“. Disse Gaarde var fra Lærkeholt, Skovlund, Lund og Kvie. Hvorledes alle disse Gaarde var kommet under Kronen, ved jeg ikke. Maaske er de skænkede til Kirken og sammen med saa meget andet Bispegods ved Reformationen overgaaet til Kronen, eller maaske har deres Ejere været med i „Grevens Fejde“ og er derfor blevet fradømt deres Frihed paa Gaard og Gods.

Iver Vind, der tidligere havde faaet St. Grundet Herregaard dannet ved Opkøb af en hel By, lavede nu noget lignende her. Paa den Maade blev Gaarden skattefri imod, at han i Krigstilfælde skulde møde med een eller flere Ryttere med fuld Udrustning. Selv blev han vistnok boende paa St. Grundet. En Datter blev gift med Kristen Lange til Hesselmed. Hun fik Mølbygaard som Medgift. Deres Søn, der ligeledes hed Kristen Lange, overtog begge Gaardene. Han maa have været en stor Godssamler; thi ved hans Død 1657 sad hans Børn paa Hesselmed, Mølbygaard, Viumgaard, Debjerglund og Ahlergaard.

Mølbygaard tilfaldt Datteren Barbara, som blev gift med en tysk Officer Christoffer Philip Kurtsen. Han var en vidtløftig og forgældet Person. Det holdtes dog gaaende i hans Tid, men derefter gik det galt. Først maatte Enken opgive Gaardens Hovedrettigheder. Fæstegaardene har vel været solgt forinden, enten til Nørholm eller Lindbjerggaard. 1693

maatte hun for en Gæld paa 160 Rdl. afstaa selve Gaarden til Borgmester Carstensen i Ribe. Denne Borgmester Carstensen var en meget rig Mand, der ejede en Mængde Strøgods rundt om i Vestjylland.

Han havde 5 Sønner, der alle var Præster i Vestjylland, nemlig:

1. Magister Maturin Carstensen, Jerne, † 1748. Han var umaadelig rig, ejede Hennegaard med 395 Td. Hartkorn, Ølufgaard med 153 Td. H. samt Strøgods med tilsammen 328 Td. H.
2. Bagge C., Thorstrup og Horne, † 1699.
3. Christoffer C., Arrild.
4. Carsten C., Allerup, druknede 1704.
5. Hans C., Lunde—Ourrup, † 1728.

Desuden var der 3 Døtre, som alle blev Præstekoner:

1. Constance Cirich, Øse, † 1749.
2. Ida Bornemann, Lønborg, † 1712.
3. Kristine Nielsen-Ho, Ho—Oksby, † 1729.

(Jesper Madsen i „Fra Ribe Amt IV“).

Borgmester Carstensen solgte dog Mølbygaard Aaret efter til Kr. Jørgensen fra Nørholm. En Broder til denne, Mikkel Jørgensen, solgte 1706 Gaarden til Lars Torm fra Varde; men 1720 havde Mikkel Jørgensen igen Skøde paa Gaarden, som da kun havde 7 Td. Hartkorn. I denne Slægts Eje blev Gaarden nu i 3 Generationer indtil 1793, da en ny Mikkel Jørgensen — eller rettere hans Enke — solgte den til Jens Bertelsen af Uhre. Mikkel Jørgensen havde ellers 2 Døtre; den ene var gift med Jeppe Bertelsen paa Uddegaard, den anden med Eske Kristensen i Paabøl.

Den ny Ejer af Mølbygaard, der blev Stamfader til den nuværende *Mølby*slægt, var en Søn af Bertel Thomsen og Hustru, Bodil Jeppesdatter af Uhreggaard, og han var gift med Marie Kirstine Jeppesdatter af Ansager Mølle (se der).

Jens Bertelsen og Marie Kirstine havde følgende Børn:

1. Bodil, der blev gift med Fætteren Jørgen Uhd.

2. Else, gift med Jeppe Olesen, Hejbøl.
3. Bertel, der fik Gaarden og blev gift med Karen fra Uhd.
4. Jeppe, Københoved, gift med Ellen Dahl, Københoved.
5. Th. Kristian, Østbæk, gift med Karen Jeppesd., Ansager Mølle.
6. Jens, Krarup, gift med Marie Hansen, Københoved.
7. Niels, Højlund, gift 1. Gang med Margrethe og 2den Gang med Johanne Kristine.

Jens Bertelsen døde 6. Maj 1838, 81 Aar gammel.

Bertel overtog Gaarden 1826 og blev gift med en Kusine fra Uddegaard. Han drev en betydelig Fabrikation af Høleer. Det var ogsaa Tilfældet i hans Faders Tid, men nu benyttedes Vandhjul som Drivkraft, idet han fik Aaen stemt op, og dens Vande ført ad en Kanallige forbi Gaarden. Derved kunde Produktionen sættes op. Han nævnes som Medlem af Sognets første Sogneforstanderskab, og ligeledes var han valgt som Skolepatron.

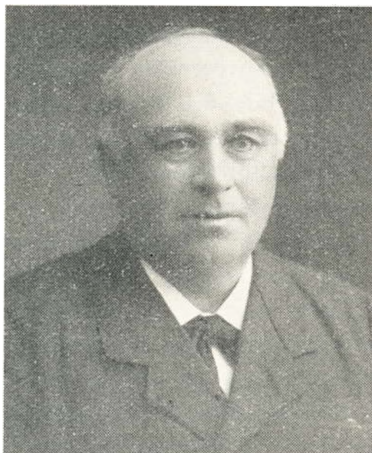
Af Børn i Ægteskabet var foruden Sønnen Jens Bertelsen 3 Døtre. Den ene var gift med Laust Hjuler i Skovlund, den anden med Kr. Lauridsen i Krongaard; den tredie døde ugift.

Jens Bertelsen, hvis første Hustru hed Maren, en Datter af Jens Olesen, Lærkeholt, overtog først sin Kones Fødegård, men flyttede senere hjem og overtog Mølbygaard. I hans Tid blev Fabrikken omdannet til Karte- og Spindefabrik, ligesom han forsøgte sig med Kartoffelmelsanlæg og Brændevinsbrænderi. En Del Hede blev ogsaa opdyrket. Ved Siden af var han baade Sognefoged og Sogneraadsformand. Hans anden Hustru var fra Mejls ved Varde, Søster til Købmand Povlsen Vad.

Af Børn var der Sønnerne Bertel, Martine, Povl og Jens samt 6 Døtre. En af disse var gift med Andreas Krogh, Strellev, en med Jeppe Nielsen, Aalling, to med Brødrene Bertel og Knud Knudsen, Lærkeholt, og to døde ugift.

Bertel overtog en Ejendom fra Fødegården. Han var

ellers den første Uddeler i Skovlund Brugsforening og senere Manufakturhandler. I mange Aar var han Sogneraadformand og senere Revisor for Kommunekassen, ligesom han endnu er Revisor for Varde—Grindsted Jernbane. Han

Bertel Mølby

var endvidere i mange Aar Formand for Skovlund Brugsforening og bor nu i Skovlund. Gaarden har han overladt til en Søn, en anden Søn har en Gaard paa Lunderskov-egnen, en tredje Søn er Lærer, og tre Døtre er gift med Landmænd, to i Outrup og en i Billund.

Martine og Povl var gift med to Søstre til de to førnævnte Brødre Knudsen fra Lærkeholt. De er nu begge døde.

Jens overtog Fødegaarden og blev gift med en Datter af Købmand Povlsen Vad. Han nedlagde Fabrikken og har nu afstaaet Gaarden til en Søstersøn, Jens Knudsen. Selv bor han i Skovlund og er Leder af Andelskassen, ligesom han i flere Aar har været et virksomt Medlem af Sogneraadet og Skolekommissionen.

Matr. Nr. 2: *Uddegaard.*

Selv om denne Gaard aldrig har været optaget som Ho-

vedgaard, saa har den dog fra ældgammel Tid været en fri Odelsgaard og Selvejrgaard. Under Svenskekrigen 1658—59 ejedes Gaarden af Kristen Tonnesen eller maaske af hans Fader. Under disse Krige blev Gaarden flere Gange udplyndret. Engang kom en Flok Fjender anstigende; i Hast fik Beboerne da en Del Gangklæder og Sengetøj skjult i den store Bagerovn: men det blev opdaget, og Svenskerne bortførte, hvad de kunde faa fat paa. Dynevaar fyldte de med Korn, og ellers tog de Fjerdynen, Klæder og forskellige Redskaber. En af Soldaterne rørtes dog over at se en Pige græde over sit frarøvede Tøj; han gav hende da en Trøje tilbage, men sagde: „Pas paa, at de andre ikke faar den at se; thi saa gaar det galt.“ Paa Engen var en stor Stud paa Græs. Den vilde de ogsaa gerne have med. En fed Steg var jo ikke at foragte. De fik dog en Del Besvær hermed; thi Studen rev sig løs og løb fra dem tværs igennem Aaen, saa det gav dem en ekstra Svømmetur at indfange den. Der fortælles desuden, at Odelsbonden havde faaet overdraget en Del Kostbarheder til Opbevaring af en Adelsmand. Denne maa vel have troet dem sikrere der end paa Herregaarden. Skatten var da ogsaa forbleven urørt og kunde ved Krigens Slutning tilbagegives Ejermanden i uskadt Stand. Som Belønning gav Adelsmanden ham en Pung fyldt med Dukater, og ved Hjælp af dem overvandt Bonden Følgerne af Plyndringerne. Saavel Pigens Trøje som Pungen opbevaredes gennem flere Slægtled paa Gaarden.

Kristen Tonnesens Søn Tonnes blev gift med en adelig Dame, en Datter af Kristen Nordby til Lunderupgaard ved Navn Anna Nordby. Kristen Nordby var en Søn af Bendix Nordby, Ejer af Urup, Donslund og Lunderupgaard samt Kirkerne i Grindsted, Vorbasse og Ansager. Lunderup og sandsynligvis ogsaa Ansager Kirke havde han faaet i Medgift med sin tidligt afdøde Hustru. Det var derfor ikke saa mærkeligt, at han lod Sønnen Kristen Nordby overtage Lunderupgaard og Ansager Kirke. Efter Kristen Nordbys

Død solgte hans Enke 1679 baade Lunderupgaard og Ansgager Kirke, men beholdt dog en Eng, der havde tilhørt Kirken, ligesom hun ogsaa havde Andel i Donslund som Arv efter sin Mands Broder, Peder Nordby. Enken Helene Mosmann tog da sammen med sin Datter Ophold i Varde.

Saa hændte det sig, at Tonnes fra Uddegaard var kørende til Donslund Mølle for sin Fader. Faa Dage efter skulde han til Varde, og Fæsteren af Donslund Mølle sendte da Kristen Nordbys Enkes Andel i Fæsteafgiften med Tonnes ud til hende i Varde. Siden rejste andre af Slægten Sag imod hende for at fratage hende Retten til Andel i Donslund og Fæsteafgiften deraf. Da kom Tonnes hende til Hjælp, idet han kunde bevidne, at hun tidligere havde oppebaaret denne Fæsteafgift. Dette bevirkede, at Tonnes ofte kom i deres Hjem, og det endte med, at han hjemførte den vistnok allerede da noget alderstegne Dame som Hustru paa Uddegaard. Hun vænnede sig vist godt til Forholdene, og hun færdedes paa lige Fod med den almindelige Almuebefolkning. De fik kun ét Barn, en Pige ved Navn Maren Tonnesdatter. Anna døde 1740, 72 Aar gammel, og Tonnes døde 1751, 82 Aar gammel. Maren Tonnesdatter blev gift med Handelsmand Niels Bundsgaard, de overtog Gaarden. De havde tre Børn, to Sønner: Thomas Kristian og Niels samt Datteren Sidsel Kirstine.

Sønnerne viste Lyst til at fortsætte Faderens Bestilling som Handelsmænd. Faderen gav dem da hver 1000 Rigsdaler som Startkapital, medens Datteren, der var blevet gift med Hans Mogensen, fik tilskødet Fødegaarden. — Niels Bundsgaard døde 1750, Aaret før gamle Tonnes, og Maren 9 Aar efter i Aaret 1759. Hun blev fundet død paa en Toft i Aalling. Der ymtedes noget om Mord, men det blev aldrig opklaret.

Hans Mogensen slog sig ogsaa paa Handelen, navnlig med Stude; men derved forsømte han Gaardens Drift, og Velstanden aftog i betænkelig Grad; maaske forfaldt han

ogsaa til Drik. Han døde 1777, og en halv Snes Aar efter solgte Enken Gaarden for 1400 Rdl. samt en stor Aftægt. Der var en stor Børneflokk; men hendes Fader, eller maa-ske hendes Bedstefader, havde for Livstid sikret hende den tidligere omtalte Andel i Laudgildet fra Donslund Molle samt Høafgrøden af den Eng, der havde tilhørt Ansager Kirke. Paa den Maade sparede hun sammen, saa hun kunde give hvert af sine Børn en Medgift paa 200 Rigsdaler,

Hun døde 1795 hos en Datter i Sdr. Omme. Dermed ophørte denne Slægts Tilknytning til Uddegaard. Den fortsattes dog paa Søknudgaard og Holtgaard.

Jeppe Bertelsen, der overtog Gaarden efter Hans Mogensens Enke, var en ældre Broder til Jens B., Mølbygaard, altsaa en Søn af Bertel Thomsen og Hustru Bodil Jeppestatter af Uhregard. Han havde tidligere boet i Lærkeholt og været gift med Maren Olufsdatter, en Datter af Oluf Jepsen, og havde sandsynligvis overtaget hendes Fødegaard. Han var nu Enkemand, men giftede sig igen 1787 med Marie Jørgensen af Mølbygaard.

Denne Jeppe Berthelsen blev Stamfader til den nuværende *Uhdslægt*. Han havde tre Sønner og tre Døtre. Thomas og Bertel blev begge gift ind i Gaarde i Kvie By. Thomas blev gift med Ane Kjerstine Sørensdatter, og de havde to Døtre. Den ene blev gift med senere Sognefoged Frands Kristensen, den anden med Niels Laugesen paa Nabogaarden. Bertel blev Fader til Jeppe Bertelsen og Bedstefader til Bertel Jepsen. Den ene Datter blev gift paa Holstedegnen, den anden i Sdr. Omme, men hun døde som ganske ung Kone og efterlod sig en lille Dreng, der blev opdraget paa Mølbygaard hos sin Moster, den tredje af Døtrene fra Uddegaard.

Jørgen overtog Gaarden. Han blev gift med Bodil Jensen fra Mølbygaard. Han var Sognefoged og en Tid Formand for Sogneforstanderskabet efter Pastor Ramsing. Som Sognefoged fritog han en Fætter fra Paabøl, Eske Kristen-

sen for at blive Soldat. Det var jo før 1848. Det kunde dengang lade sig gøre for Sognefogederne at fritage ikke alene deres egne Sønner, men ogsaa andre Slægtninge, naar disse var ansatte som Hjælpere hos Sognefogeden.

Af Børn var der tre Sønner: Jeppe, Jens og Kristen samt tre Døtre. En Datter blev gift med Niels Kr. Nielsen i Lund, en med Thue Larsen i Lærkeholt og en med Kr. Laugesen i Egknud, en Broder til Niels Laugesen i Kvie. Jens blev gift med Jes Borgs Datter i Lund og overtog dennes Gaard. Kristen fik en Ejendom ud fra Fødegaarden mod Vest, hvor nu Thomas Krongaard bor. Jeppe overtog Fødegaarden og blev gift med Ane Marie, en Søster til førnævnte Niels Kr. Nielsen i Lund. Jeppe var ogsaa Sognefoged og Medlem af Sogneraadet. I hans Tid blev meget af Heden opdyrket, ligesom Engene blev anlagt for Overrisling, ogsaa den store Feldvig Eng. Af Børn i Ægteskabet var Jørgen, Niels og Kristen samt Bodil, Thea og Stinne. Jørgen fik først Ulknud, en nyopdyrket Hedegaard, udstykket fra Fødegaarden, og giftede sig med Sine Jensen, en Datter af John Jensen, Rotviggaard. Niels overtog Fødegaarden og blev gift med Ellen, en Søster til Rasmus Rasmussen, Skovlund. Siden byttede han og Jørgen Gaarde, saa at Jørgen flyttede hjem til Uddegaard, medens Niels overtog Ulknudgaard. En anden Gaard, Søknud ved Kvie Sø, havde Niels dog forinden solgt fra Uddegaard, samt en Del Eng og Hede til Søren Sørensen, Engdalgaard. Niels blev senere Tømmerhandler i Tistrup. Kristen blev gift med en Datter af Plauborg, Tistrup gamle Kro, og overtog senere denne. Bodil blev gift med Laurids Kristensen, en Søn af Kr. Laugesen, Aalling, der var Lærer ved Straffeanstalten Vridsløselille. Thea blev gift med Hans Uhre, Uhregaard, og Stinne med Rasmus Rasmussen, Skovlund.

Jørgen Uhd døde i en forholdsvis ung Alder. Den ældste Søn John overtog Fødegaarden, som han endnu bebor. Han er gift med en Datter af Jens Gejl, „Ny Kron-

gaard“. Jeppe er ligeledes gift med en Datter af Jens Gejl og bor paa „Ny Krongaard“. Magnus er gift med en Datter af Lærer Haahr, Tistrup, og bor i Tistrup. En Datter Marie er gift med Ole Nielsen og bor paa en ny Gaard, der ogsaa er udstykket fra Uddegaard. Anne er gift med Kr. L. Thomsen, Kærbæk. Jørgen Uhds Enke, Sine, lever endnu.

Skønt Uddegaard saaledes er blevet delt i mindst fem Gaarde, og den ene af disse, Ulknudgaard, igen i to Gaarde, er Uddegaard maaske endnu lige saa ydende en Gaard, som da det hele var samlet i een Gaard.

Matr. Nr. 3: *Tiphedegaard.*

Denne Gaard har fra gammel Tid været anset for en lille og tarvelig Ejendom. I Ansager Sogns Skolefundats betegnes den som „Boelsstedet Tiphede“, og Lærer Kristensen, Lunde, har fundet den benævnet „Tiphedeknold“. Navnet har sikkert ikke været saa ueffent. Den ligger nemlig indhegnet af Dalstrøg med Vandløb. Mod Øst og Nord Afløb fra Kvie Sø, mod Vest Grindsted-Varde Aa og mod Syd endnu en lille Dal med et Vandløb. „Hedeknolden“ er nu blevet en meget indbringende Gaard. Ligesom Mølbygaard og Uddegaard har den vist aldrig været under Fæstevæsen, og den har gennem mange Slægtled været i samme Families Eje. I 1799 staar Kr. Tiphedes Søn Kristian opført som en af Fadderne til et Barn paa Uddegaard. En Søn af denne Kristian hed Peder Kristian og var gift med Johanne, en Søster til Peder Smed i Stenderup. Han overtog Gaarden i 1828. En Søn af dem igen, Kristen Pedersen, overtog Gaarden 1871 og var gift med Kristine, en Søster til Jørgen Kristiansen i Lund. En anden Søn, Kristian, bosatte sig i Hostrup i Øse. En Datter var gift med Niels Jensen i Oved, en anden med Niels Jakobsen i Lærkeholt, og en tredie med Anders Laugesen, en Søn af Lauge Andersen (Lauge Skolemester) i Aalling. De fik en Parcel fra

Gaarden, „Engdalgaard“, der nu bebos af deres Svigersøn Søren Sørensen.

Kristen Pedersen og Kristine havde tre Børn: Kristian, Povl og Johanne. Povl blev gift med Ingeborg Madsen af Agersnap, og de overtog en anden Parcel fra Gaarden Nord for „Engdalgaard“. Senere overtog han sin Svoger Niels Jepsens Gaard i Lund, medens de, der ingen Børn havde, flyttede til en lille, nybygget Gaard ved Skovlund. Kristian, gift med Maren Pedersen af Bredho, overtog Fødegaarden i 1906. Det store Opsving i Landbruget efter Aarhundredskiftet er ogsaa i høj Grad blevet kendeligt paa „Tiphedegaard“. Kristian og Maren har tre Børn. Datteren Karen er gift med Aksel Sørensen og bor tæt ved dennes Fødegaard „Engdalgaard“. En Søn Kristian, gift med en Datter af Bertel Mølby, bor i Thorbøl i Outrup Sogn, og en anden Søn, Ejnar, gift med Thyra, en Datter af Jeppe Laugesen i Skovlund, har overtaget den hjemlige Gaard. Kristian og Maren bor nu i Skovlund By.

„Tiphedegaard“ er altsaa endnu i Slægtens Eje, men den gamle Tradition, at Navnene vekslede med Kristian, Peder Kristian og Kristian Pedersen, er brudt.

Matr. Nr. 4: *Vestergaard*.

Denne Gaard ligger længst mod Vest af Kvie Bys Gaarde, deraf Navnet. Her boede først i forrige Aarhundrede en Mand ved Navn Niels Kristensen. 1823 skødede han Gaarden til Peder Kristensen. Denne igen 1860 til Sønnen Kristen Bolding Pedersen, hvis Hustru, Stine, var fra „Holtgaard“. En anden Søn hed Kristen Pedersen og var Smed. Han fik en Ejendom paa Gaardens Kærjorder, hvor nu P. Pedersen bor. Børn efter ham var Johannes Elbæks første Hustru, Rudolf Nielsens Hustru, Peder Kristensen, Snorom, samt Kjeld. En anden Søn, P. Chr. Pedersen, boede i Lauborg. En Søn af denne er Skomager Kjeld Pedersen i Ansgager. Kristen Bolding, der overtog Fødegaarden, havde fire

Børn: Peder Holt, Stenderup, Trine, gift med Jens Knudsen, Søren Kristian, Vognmand i Ansager, samt Peder Vestergaard, der overtog Gaarden. Han forblev ugift og bor nu i Ansager sammen med Søsteren og Svogeren. Senere Ejere af Gaarden: Kristian Gylden, Thomas Lind og nu Hans Peder Thomsen.

Ejendomme, som er udstykket fra Gaarden, ejes nu af Marius Elbæk, Peder Pedersen, Niels Rask Nielsen og Mads Knudsen Madsen.

Matr. Nr. 5.

Denne Gaard har ligget foran „Vestergaard“ ud mod Vejen. I 1890 blev den flyttet ud paa Heden ved Vejen efter Kærbæk, medens Hjemmetofte indlemmedes i „Vestergaard“, og Sydmarken blev solgt. I 1866 var Kærjorderne blevet bebygget af en Datter fra Gaarden, Else Marie, og hendes Mand Peder Sørensen. En Søn af dem er Søren Sørensen, „Engdalggaard“. 1847 skødedes Nr. 5 fra Peder Knudsen til Søren Hansen, Fader til førnævnte Else Marie. En anden Datter kom til Sønderjylland, en var gift med Mathias Jensen i Tofterup, og en, som var gift med Farveren i Ansager, er nu rejst til Amerika. Endvidere boede Jørgen Sørensen, gift med Ane fra Bolhede, i Kærbæk. En anden Søn, Martin, rejste ogsaa til Amerika. Og endelig var der Hans Peder Sørensen, der overtog Fødegården og flyttede den. Hans Hustru, Margrethe, var vist fra Aarre. Peder Sørensen og Margrethe havde flere Børn: Jens, der nu har Gaarden og er gift med Ellen fra Utoft, Line, gift med Bertel Jensen, bor nu i Skovlund, Stinne, gift med Hans Hansen, Smedemester i Lem, Katrine, gift med Martin Nissen, Morsbøl, Sine, gift med P. Pedersen, Kærbæk, og en Datter, Ane, døde ugift.

Johannes Brun, Johan Nielsen og Kr. Lauridsens Enke har Ejendomme udstykkede fra Gaarden.

Matr. Nr. 6: *Grønborggaard.*

Denne Gaard har ligget paa Hjørnet af Kærbæk og Kvie-Ansager Vejen lige Øst for Nr. 5. Det var paa denne Gaard, Bertel Jepsen fra Uhd boede. Denne skødede 1855 Gaarden til Sønnen Jeppe Bertelsen. Denne var gift med en Datter af Peder Kristensen, Kvie, og de havde vistnok kun eet Barn, en Søn Bertel Jepsen. Denne fik Skøde paa Gaarden 1882 og blev gift med Marie, en Datter af Ole Knudsen, Lærkeholt. Hun døde dog meget ung efterladende Mand og to smaa Dreng: Jeppe og Marius. Bertel Jepsen flyttede Gaarden over paa dens nuværende Plads og opdyrkede megen Hede. Søndermarken blev solgt, men Toften forblev ved Gaarden. Bertel var i mange Aar Sognebestyrer for Løsørebrandkassen og ligeledes Bestyrer for Sognets Sparekasse. Begge disse Bestillinger er nu gaaet i Arv til Sønnen Marius, der er gift med Georg Kruses Datter Ane, og de bebor nu Gaarden. Broderen, Jeppe Jepsen, er Bankbestyrer i Videbæk.

Søren P. Jensens, Niels P. Nielsens, Kristen P. Kristensens og Engelbrecht Kristiansens Parceller samt P. Pedersens Hede-parcel er alle udstykkede fra Gaarden.

Matr. Nr. 7: *Østergaard* eller *Knudsminde.*

Som Gaardens oprindelige Navn antyder, ligger den østligst i Byen. I den første Halvdel af det attende Aarhundrede beboedes Gaarden af Peder Kristensen, en Søn af Kristen Laugesen paa „Aalling Brogaard“. Han var sandsynligvis den første Hølesmed i Kvie. Hans tre Sønner fortsatte med samme Haandværk, og ligeledes en Sønnesøn — det blev altsaa fortsat i tre Slægtled. Peder Kristensen eller Peder Østergaard, som han almindelig kaldtes, nævnes ogsaa blandt Ansager Sogns første Sogneforstanderskab. En Datter blev gift med Jeppe Bertelsen, en Søn, Kr. Pedersen, var Sognefoged og boede paa Nr. 16. Broderen Kristian Østergaard fik en Gaard ved Siden af, og Knud Østergaard fik

saa selve Fødegaarden. Han drev stor Forretning med Smedning af Høleer; han var nok den i Kvie By, der fremstillede flest.

En Datter, Stine, blev gift med Rasmus Rasmussen, „Broergaard“. Saavel Sønnen Peder, der fik Gaarden, som en Broder, Kristen, døde ugift. Gaarden bebos nu af Aksel Søndergaard, der er gift med en Datter af R. Rasmussen og Stine, saa den er i Slægtens Eje. De har ladet Gaarden kalde „Knudsminde“.

H. P. Rasmussens, Stensens, Sofus Vedstesens, Peder Jensens og N. C. Povlsens og flere Ejendomme er udstykkede fra Gaarden.

Matr. Nr. 8.

Denne Gaard er sandsynligvis flyttet, da den nu ligger østligere end den gamle „Østergaard“. 1855 skødede Dynes Nielsen Gaarden til Hans Nielsen, 1861 til Anders Ludvigsen og 1866 til Kristian Pedersen Østergaard. Denne var gift med Else Marie, en Søster til Peder Jensen paa Nr. 13. De havde tidligere beboet en mindre Ejendom i Byen. Her drev Kristian Pedersen en Del Handel ved Opkøb omkring paa Gaardene af Smør, Uld og Skind, som han fragtede til Vejle, ligesom han kørte ud i Landet og solgte „Jydepotter“ og Høleer. Af disse sidste lavede han en Del. De havde mange Børn, og Kristian Pedersen døde tidligt, saa Enken sad ene med Børneflokket. Af tre Døtre blev Stine gift med N. Hansen Pedersen, Lauborg, Ane med Kristen Lilleholt og Lene med Mads Lilleholt. To Sønner, Peder Jensen og Jeppe Laugesen, blev Købmænd, Jens forblev ugift, og Peder overtog i 1896 Gaarden med Moderen som Husbestyrerinde. 1918 solgte han Gaarden til sin Svigersøn, nuværende Sognefoged Knud Laurids Knudsen. Peder Pedersen blev senere gift med Ane Madsen fra Kvie Hede.

Mads Lilleholts, Johs. Vedstesens, Marinus Kjeldsens og Harald Lindes Ejendomme er udstykkede fra Gaarden.

Matr. Nr. 9: *Lauborggaard.*

Vist den største af Lauborggaardene. 1847 skødedes den fra Mads Nielsen til Henrik Andreasen, 1868 til Niels Kr. Hansen og 1873 til Peder Madsen fra Starup Kro. Han blev tidlig Enkemand, men blev siden gift med Mette, en Datter af Genboen Thomas Rasksen. Børn af første Ægteskab: H. P. Madsen, Lærkeholt, og Maren, gift i Starup. I andet Ægteskab: Jens Bechs Hustru, Kr. M. Pedersens Hustru, Kristian Holts Hustru samt Sønnerne Mads H. Madsen og Thomas Madsen.

Efter Peder Madsens Død bortbyttede Enken i 1891 Gaarden med Hans Peder Pedersen af Grøde. Denne, en Broder til Lars Pedersen, var fra Ølgod Sogn, og hans Hustru var fra Lunde. Han havde været med i den første Bestyrelse for Ansager Plantage, hvilket viser, at Plantnings-sagen har haft hans Interesse. En Datter er gift med John H. Johnsen i Stenderup, og en blev gift med daværende Bestyrer paa Ansager Mejeri, Henriksen. En Søn, Nikolaj Pedersen, overtog Gaarden i 1906. Han har nu overladt Gaarden til en Søn og bygget en mindre Ejendom Vest for den gamle Gaard.

Johs. Pedersens, Kr. Bentzens, Sigurd Nielsens og Kr. L. Jensens Ejendomme er udstykkede fra Gaarden.

Matr. Nr. 10.

Denne Gaard ligger lige over for Nr. 9 Syd for Vejen. Her boede for ca. 100 Aar siden Rask Henriksen. 1850 skødede han Gaarden til sin Søn Thomas Rasksen. I 1875 skilte denne en mindre Ejendom fra, hvor P. Kr. Jensen nu bor, og skødede Gaarden til Sønnen Rask Thomsen. En Datter, Mette, var gift med Peder Madsen (Nr. 9), en anden Datter, Kirsten Marie, var gift med Jens Holt Madsen. 1882 fik Lars Pedersen, en Broder til Hans P. Pedersen, Gaarden. Ligesom Broderen havde denne Lyst til Plantning. En større Plantage fik han plantet, som endnu staar som et

Minde om ham. Han var Veteran fra 1864. 1911 flyttede han til Ansager og byggede et Hus Syd for Mølleaaen. Sønnen Laurids Larsen overtog Gaarden, som han dog igen afstod til Digteren H. S. Hansen, og selv byggede han længere mod Øst i Møllendal. Han har senere været Elektricitetsværksbestyrer i Ansager og har nu det af Faderen opførte Hus, hvortil er knyttet lidt Landbrug. En anden af Lars Pedersens Sønner var først Smed i Ansager, senere fik han en Hedejendom i Kærbæk, som han fik opdyrket og sat godt i Stil. Han har nu en lille Ejendom ved Siden af Broderens Syd for Mølleaaen. Hans Hustru er Datter af Kr. Thue Elbæk. En tredje Søn er Niels P. Larsen paa „Søknudgaard“ ved Kvie Sø. Han blev gift med Ingeborg, en Datter af Jens Hansen, og de overtog efter dennes Død Gaarden. Her har de fremelsket en smuk Plantning og Have, og ved den nærliggende Kvie Sø har de bygget Sommerhuse og aabnet Restauration for Badegæster, hvortil Søen med det klare Vand og den rene, flade Sandbund indbyder, sammen med den nu til Dels beplantede, moseagtige Søbred. Her samles om Sommeren mange Mennesker, ikke alene fra Ansager Sogn, men milevidt borte fra. En Datter af samme Lars Pedersen er gift med Skræddermester Jens Madsen, Grindsted. Selve Gaarden i Lauborg har siden været beboet af N. C. Pagaard, der tidligere havde været ansat ved Nørholm Skovvæsen. Efter hans Død ejes Gaarden af Kristian Hansen.

P. Kr. Jensens, N. Laurids Mikkelsens, Søren Sørensens samt Dele af Mads Holts, Otto Iversens og Johs. Pedersens Ejendomme er udstykkede fra Gaarden.

Matr. Nr. 11.

Denne Gaard ligger ogsaa i Lauborg lidt Nord for de to førnævnte. Her boede i første Halvdel af forrige Aarhundrede en Mand ved Navn Niels Pedersen. 1851 afstod han Gaarden til Sønnen Peder Nielsen (kaldet Peder Kræm-

mer). Han har nok som saa mange i de Dage gaet med Kræmmerposen. 1890 overtog Sønnen Niels Hansen Pedersen Gaarden. Tre Døtre var gift henholdsvis med Kristen Snedker i Ansager, Kr. A. Kristensen og Laurids Fris i Lauborg, en fjerde Datter forblev ugift. 1926 afstod Niels Hansen Gaarden til Sønnerne Kristian Pedersen og P. Th. Pedersen. En Datter er gift med Kristian Toft og en med Sofus Vejlggaard.

Niels Hansen var i sine unge Dage Musiker; han lever endnu, men hans Hustru Stine, en Datter af Kristian Østergaard, er død.

Kristian Tofts og Søren Kjeldgaards i Kærbæk samt P. Th. Pedersens Ejendomme er udstykkede fra Gaarden.

Matr. Nr. 12: *Holtgaard* eller *Storeholt*.

Gaarden har efter gamle Folks Mening engang ligget i selve Byen paa Skrænten over for Lilleholt. I Begyndelsen af forrige Aarhundrede blev en Faster til Morten Hansen, Ansager Mølle, gift ind paa Holtgaard, men hun kom meget fattig tilbage til Agersnap. Manden var død, og Boet gaet fallit. Hendes Fader havde ellers været meget stolt af dette Giftermaal. 1830 skødedes Gaarden fra Peder Kristensen til Nis Hansen. Kristen Boldings Hustru, Stine, har vist været en Datter af denne Peder Kristensen, og Sønnen Peder Holt er saa nok opkaldt efter ham.

1861 skødede Nis Hansen Gaarden til Sønnen A. C. Nissen. Han var en oplyst og dygtig Mand, var bl. a. Sogneraadsformand og Sognefoged, og fik Gaarden sat i god Stil. Han var Svoger til Peder Tranberg i Stenderup. Der var 12 Børn, hvoraf de tre blev Lærere, Nis i Viborg; en Datter af ham blev gift med Dyrslæge Thomsen, Ansager; Laurids paa Lolland og Kristen i Grimstrup ved Horsens. Han døde som ung. Peder overtog Gaarden, men blev senere Bager i Holsted og døde ogsaa ung. Hansine blev gift med Lærer Skovbjerg i Grimstrup. To Døtre, Kathrine

og Laura, døde ugift, den sidste som lille Pige. Sine og Marie rejste til Amerika. Anna blev gift med Mejeribestyrer Lund i Alslev, senere i Salling, og blev derved Stedmoder til Dyrsløge Lund i Ansager. Kjerstine blev gift i København og Else med Snedker Brandt i Ansager, nu Gaardejer i Holsted.

1900 solgte A. C. Nissen Gaarden, men beholdt et Stykke Jord, hvorpaa han byggede en mindre Gaard, senere solgte han ogsaa denne og flyttede til Ølgod. Gaarden er siden yderligere blevet delt i to Gaarde foruden flere smaa Ejendomme. Senere Ejere: Kr. Gydesen, Kr. Enghave og Jens Thuesen Knudsen. Den nuværende Ejer er Lars Peder Jessen.

Niels V. Vedstesens, Søren Kr. Kristensens, Knud Knudsens, Kr. P. Elbæks og Hans Holts m. fl. Ejendomme er udflyttede fra Gaarden.

Matr. Nr. 13: *Lilleholt*.

I 1854 skødedes Gaarden fra Anders Andersen til Mikkel Andersen, der sandsynligvis har været en Søn af først-

Lilleholt

nævnte. Mikkel Andersen var i mange Aar Sognets eneste Post, idet han ene Mand hentede Sognets Post i Varde et Par Gange om Ugen. Foruden Sognets Postsager hentede han samtidig privat forskellige Varer hjem fra Købstaden, og alt dette til Bens, ikke pr. Vogn. Ogsaa paa Vejen ad Varde kom Folk ud og vilde have Bud med ham, og da Mikkel Post var vellidt saavel af Vardenserne som af Landboerne, hændte det nok undertiden, at han blev saa rigelig forsynet, navnlig med Drikkevarer, saa han havde noget Besvær med at naa hjem. Det fortælles, at Pastor Stilling engang vilde sætte ham i Rette desangaaende og sagde: „Min gode Mikkel, de siger i Varde, at De drikker lidt for meget.“ Mikkel Post svarede prompte tilbage: „Det skal De slet ikke bryde Dem om Hr. Pastor, ude i Varde siger de saa møj, som slet eet passer, for de siger ow, te Ansager Præst er en stor Pjat . . .“ At han ved Siden af Posttjenesten ikke fik alt for meget gjort ved Arbejdet, kan ikke undre, og derfor undrer det heller ikke, at han saa tidlig som i 1862 solgte Gaarden og gik paa Aftægt.

Den nye Ejer var Kristian Kristensen fra Horne, en Broder til Andreas Kristensen. Hans Hustru hed Mette, ligeledes fra Horne. — Allerede i deres Tid gik Gaarden godt frem. De havde flere Børn, to Sønner og fire Døtre. Kristen overtog i 1895 Fødegaarden. Han og Mads blev gift med to Søstre, Ane og Lene, Døtre af Kristian Østergaard. Mads og Lene fik en Ejendom ud fra Østergaard. Den har de dog nu solgt og bor i Stenderup Kirkeby. De har to Døtre, som begge er gift, en med Mads Eskesen i Stenderup, og en med sin Fætter paa Falster.

De fire Døtre blev gift og bosatte: en i Lyne (nu i Skjern), en paa Viborgeggen, en paa Falster og en i Grindsted.

Kristen Kristensen, der overtog Lilleholt, har udvidet Bedriften betydeligt, dels ved Tilkøb af Hede, som opdyrkedes, og dels ved at faa Jorderne i kraftigere Kultur. Hjemmegaarden er ombygget, og en ny Gaard er bygget,

hvorpaa en Søn bor. En anden Søn bor i Stenderup. En Datter bor i Skovlund, og en anden er gift med en Missionær i Korsør. En Søn og en Datter er hjemme hos Faderen, der er Enkemand.

Matr. Nr. 14. Ofte kaldet *Dres's Gaard*.

Her boede omkring 1830 en Mand, der hed Peder Jensen. Fra 1830 har jeg nemlig hans Underskrift paa min Faders Udskrivningsattest af Skolen. Han og Knud Kristensen betegnes som Skoleforstandere, medens Bertel Jensen kaldes Skolepatron. Han havde to Døtre, den ene, Else, blev gift med Andreas eller Dres Kristensen, en Broder til Kristian Lilleholt, og de overtog Gaarden. Søsteren Ane blev gift med Jørgen Boel. Peder Jensen havde været Hølesmed i mange Aar paa Mølbygaard, og han drev det vist ogsaa en Del hjemme i Kvie, efter at han der havde overtaget Fødegaarden. Else Marie, Kristian Østergaards Hustru, var hans Søster eller maaske Halvsøster. Gaarden købtes 1872 fra Nørholm. Dres og Else havde flere Børn. Peder og Henrik har Ejendomme, til Dels ud fra Fødegaarden. Kristian har boet i Starup, Kvie og nu i Hejnsvig. En Datter var gift med Murer Laurids Sørensen, og de overtog Gaarden, men hun døde meget ung, og saa solgte Laurids Gaarden og bor nu i Ansager. Siden har følgende beboet Gaarden: 1908 Søren Vedstesen, efter hvem Gaarden blev delvis adsplittet, idet han solgte den til en „Gaardslagter“. 1911 Anders Jensen, 1917 Andreas Jensen, 1920 Kristen Pedersen, 1922 Kr. M. Larsen og 1929 Kr. Jepsen, senere Johannes Pedersen.

Jens Eggert Pedersens og Henrik Kristensens Ejendomme samt mange Parceller er udstykkede fra Gaarden.

Matr. Nr. 15: *Miatgaard*.

Her boede for ca. 100 Aar siden Lauge Midtgaard. Sønnen Niels Laugesen, der var gift med en Datter af Thomas Uhd, overtog Gaarden. En Broder, Kr. Laugesen, var

gift med en Datter af Jørgen Uhd og boede i Egknud. En tredje Broder forblev vistnok ugift. Niels Laugesen købte Gaarden fri fra Nørholm i 1879. I 1884 afstod han Gaarden til Sønnen Thomas, der var gift med Maren Iversen. En anden Broder, Lauge, fik Hedemarken i Kærbæk. Hans bosatte sig i Vallund, og Kristen døde som ung. Thomas Nielsen er død. I 1920 overtog Sønnen Jens Gaarden, men har senere solgt den. Kristian bor nu i Ansager, og Niels Laugesen i Kærbæk. En Datter bor i Ansager, en i Hodde og en i Stenderup. Gaardens nuværende Ejer er Hans Haahr Larsen.

Niels Johnsen Nielsens, Lauge Nielsens Enkes og Kr. L. Thomsen m. fl.s Ejendomme er udstykkede fra Gaarden.

Matr. Nr. 16.

Denne Gaard har oprindelig ligget paa Hjørnet Øst for Kærbækvejen og Kvie-Ansagervejen. Her boede Sognefoged Kristen Pedersen, en Broder til Knud Pedersen og Kristian Østergaard. 1862 købte han Gaarden fri fra Nørholm og flyttede den op paa Søndermarken. En lille Ejendom blev dog tilbage paa Toften. Her boede i mange Aar Murer Anders Kr. Kristiansen. Efter Husets Brand blev Toften tilknyttet Nr. 24. I 1873 solgte Kr. Pedersen til tidligere Vinterlærer i Kvie Kr. Krogsgaard og flyttede til Ringkøbingegnen. 1878 byttede Kr. Krogsgaard Ejendom med sin Svoger Rasmus Kammesgaard i Agersnap. Denne døde, og Enken blev gift med Andreas Kammesgaard. Siden har Gaarden haft forskellige Ejere: 1904 Lars P. Hansen, 1907 Mads Andersen, 1910 Niels P. Andersen, 1936 S. H. Vestkær og 1938 Kr. Andersen.

Harald Pedersens, Kristen P. Jensens og Dele af Johan Nielsens og Kr. Lauridsens Enkes Ejendomme er udstykkede fra Gaarden.

Matr. Nr. 17.

I forrige Aarhundredes Begyndelse boede her en Mand

ved Navn Søren. Hans Datter, Ane Kirstine Sørensdatter, blev gift med Thomas Jepsen fra Uddegaard, der fik tinglæst Fæstebrev paa Gaarden, dateret 16. Juli 1828. Thomas Uhd og Ane Kirstine havde fire Døtre, hvoraf den ene, Kathrine, blev gift med Naboen Niels Laugesen, og Bodil blev gift med Kristen Gødsvang, Skovlund Mark, medens den tredie, Kirsten, blev gift med Frands Kristensen, født i Ansager Kro som Søn af Kroejer Kristen Frandsen og Hustru Karen. De overtog Gaarden samtidig med, at den blev frikøbt af Fæsteskabet og blev Selvejergaard i 1861.

To Aar efter maatte Frands med i Krigen. Han kom dog uskadt hjem. Han var i mange Aar Sognefoged for Ansager Østersogn. Han og Kirsten havde i de første Aar maattet slide for at holde det gaaende. De havde i flere Aar en Pottepige, den fjerde af Søstrene, Maren, hjemme paa Gaarden til at lave Jydepotter, og Frands kørte saa ud i Landet og solgte dem, medens Kirsten maatte have Tilsyn med Gaardens Drift. De havde fire Døtre: Marie og Karen blev gift med to Gaardejere i Øse, Kristian Sognefoged i Oved og Kristen Nielsen i Hostrup. Stine blev gift med Jens Kr. Andersen af Aalling. De overtog først i nogle Aar Gaarden, men overdrog den senere til den yngste Søster, Sine, og hendes Mand, Mejeribestyrer Karl Nielsen i Ansager. J. Kr. Andersen og Stine fratog en Del af Nordmarken og byggede der en ny Gaard. Den gamle Sognefoged og Kirsten blev boende paa Gaarden, og han vedblev at passe sit Sognefogedembede, i de sidste Aar dog bistaaet af Svigersønnen Karl Nielsen, der efter hans Død overtog Bestillingen.

Karl og Sine har tre Døtre, der blev Lærerinder, og to Sønner, der er Lærere. En fjerde Datter og hendes Mand, Kristen Andersen, har overtaget Gaarden, og endelig er den sidste Søn ogsaa ved Landbruget. Karl Nielsen og Hustru har købt Hus i Ansager; Hvervet som Sognefoged har han givet Afkald paa.

Jens Kr. Andersens, Kristen Elbæks og N. Elbæks Ejendomme er udstykkede fra Gaarden, ligeledes Dele af And. P. Kristensens, Otto Iversens og Margrethe Lauridsens Ejendomme.

Matr. Nr. 18.

Denne Ejendom ejes nu af Karl Eskildsen. Før 1852 beboedes den af Hans Kr. Hansen, der afstod den til H. P. Hansen, sandsynligvis en Søn. 1873 fik Jens Kr. Jensen Skøde paa Ejendommen, og i 1875 Jens Holt Madsen, en Søn af Mads Smed i Stenderup. Han var gift med Kirsten Marie, en Datter af Thomas Rasksen. J. H. M. maa samtidig have købt en anden Ejendom, Matr. Nr. 24, som han har faaet Skøde paa samme Aar. I hvert Fald har han haft dem sammen indtil 1881, da han solgte Matr. Nr. 18 til Jens Andersen Thomsen.

Senere Ejere: Lambert Christensen, Chr. Lambertsen. P. Vestergaard og nu Karl Eskildsen.

N. P. Jørgensens, P. Daugaards og Ingv. H. Pedersens Ejendomme er udstykkede fra Gaarden.

Matr. Nr. 19.

19 a er den lille Ejendom, der nu bebos af Kornelius Pedersen. Engang maa 19 b, der nu bebos af Jørg. P. Jørgensen, have været sammen med den i én Ejendom. Paa 19 a boede før 1845 Søren Jensen, som dette Aar skødede den til Jens Kr. Thomsen. 1860 tilskødedes den Jens Kr. Nielsen, 1867 Tobias Jepsen, 1881 Johan Jørgensen, 1882 Mads Nielsen, 1886 Mads Andersen, 1889 And. Thomsen, 1896 Niels Jensen, 1901 Niels Johan Nielsen, 1906 Kr. Vejlgård, 1917 P. Vejlgård og 1932 Kornelius Pedersen.

19 b skødedes 1847 fra Søren Madsen til Jørgen Henriksen, 1878 til Henrik Jørgensen, 1898 til Mads Smidt Madsen og 1909 til Jørgen P. Jørgensen.

Jens Kr. Vedstesens m. fl.s Ejendomme er udstykkede herfra.

Matr. Nr. 20.

1832 skødedes Gaarden fra Enken Ane Kirstine Lauridsdatter til Peder Kristensen, 1861 til Thonnes Jensen, 1880 til Anders Jensen, der drev Slagterforretning fra Ejendommen, 1916 til Sønnen Jørgen P. Jensen og 1929 til H. P. Vind.

Kr. Hundebøls Ejendom er udstykket fra Gaarden.

Matr. Nr. 21.

Skødedes 1848 fra Jens Olesen til Niels Peder Jensen (Nymand), maaske en Søn, 1888 til Svigersønnen Kr. Vejlgård Vedstesen, 1917 til Sønnen P. Vejlgård Vedstesen.

P. Kristensens Ejendom (Bækkedal) er udstykket herfra.

Matr. Nr. 22.

1857 skødede Knud Nielsen Ejendommen til Hans Nielsen, 1861 tilskødedes den Gyde Pedersen, 1874 N. Madsen, 1910 Mads Andersen og 1920 Aksel Herman Hansen.

Peder J. Kristensens, Karen Marie Lauridsens, Arne Lauridsens, Sigurd Niensens, Kr. L. Jensens og Laur. Lauridsens Ejendomme er udstykkede fra Gaarden.

Matr. Nr. 23.

Ejendommen bortskødedes 1858 af Laurids Laugesen til Jens Kristensen, 1883 til Hans Jensen, 1886 til Lambert Christensen, 1892 til Thomas Andersen, 1909 til Kristen Kristensen og 1910 til Albert Kr. Nielsen.

Arne Lauridsens Ejendom er udstykket herfra.

Matr. Nr. 24.

1835 skødede Jens Pedersen Ejendommen til Hans P. Knudsen, 1873 tilskødedes den Jens Kr. Jensen og 1875 Jens Holt Madsen (se Matr. Nr. 18). 1881 solgte han Nr. 18, nu mærket 18 b, og byggede paa Nr. 24. Da han havde været Ejer af to selvstændige Matrikelnumre, der hver havde Andele i Byens Fællesjorder, derunder Kvie Sø, tog han Retten til Fællesjorderne med fra Nr. 18, og han sad saa-

ledes inde medto Andele af disse „Herligheder“. Jens Holt Madsen havde i sine yngre Aar været optaget i Grænsendarmeriet og havde derved erhvervet sig nogen Øvelse i Skrivning m. m., hvilket han senere drog god Nytte af. Han var „juridisk Konsulent“ for sine Naboer, skrev Dokumenter af forskellig Art etc. Dette førte ogsaa til, at han blev valgt ind i mange offentlige og private Foretagender. Han var saaledes ofte Forhandlingsleder ved Generalforsamlinger, var Revisor for Sparekassen, i Bestyrelsen for Mejeriet og var Medlem af Sogneraadet. Han var stærkt medvirkende til, at Kærbæk i 1901 fik bygget dobbelt Skole med fast ansat Lærer. Ved Siden af dette fik han Heden opdyrket, mere Hedejord tilkøbt og ligeledes opdyrket, saa han i 1911 kunde afstaa Nr. 24 a til sin ældste Søn og bygge en Ejendom til en anden Søn paa de tilkøbte Arealer og endelig til en tredje Søn bebygge Nr. 18 a, som han ogsaa havde beholdt fra Ejendommen i Kvie. To af Sønerne kunde han endda give hver en Andel i Byens Fællesjorder. Foruden disse tre Sønner havde Ægteparret en fjerde Søn, Richard, der nedsatte sig som Smedemester i Ansager. Hos ham kom de til at bo paa deres sidste Dage, plejet af en ugift Datter. En anden Datter bor i Esbjerg og en tredje i Grindsted.

Udstykkede Ejendomme: Matr. Nr. 24 b, tilh. J. Jensen, Nr. 24 c, tilh. Johs. Pedersen, Nr. 24 d, tilh. Hans Chr. Jensen samt Kærbæk Skolelod.

Matr. Nr. 25.

Denne Ejendom har i over 100 Aar været henlagt til Degneembedet i Ansager.

Ved den nye Skoles Opførelse blev Avlsjorden udskilt. Jens Nielsen fra Øse købte denne Parcel og bebyggede den. Senere boede Søren Kr. Pedersen der i nogle Aar. En Hedeparcels, som hørte til, solgte Sogneraadet til Kri-

sten Lilleholt, der opdyrkede største Parten deraf samt til-
lagde nogle af sine egne Marker. Herpaa blev bygget en
ny Gaard, som Sønnen Emil Kristensen nu bebor.

* * *

HEDENS PIONERER

Et Kulturbillede fra Kvie Hede.

Af Lærerhustru Mary Pedersen, tidligere Kvie Skole.

Fra Randbøl og ud til Vesterhavet strækker der sig en vældig Hedeslette, omtrent parallel med Landevejen fra Vejle. Mellem Eg og Mølby skilles Landevejen og Heden, idet den første drejer mod Syd, og den sidste vedbliver lige ud mod Vest. Ikke alle Steder er Heden lige bred, men aldrig er den helt afbrudt.

Denne Hedestrækning gaar gennem den nordligste Del af Ansager Sogn og kaldes der Kvie Hede. For ca. 50 Aar siden laa hele dette Areal, der omfatter ca. 1 Kvadratmil, i sort Hede, kun hist og her laa en enkelt Hytte i spredt Fægning, men Lynsengen, der var stor og stærk, fik Lov til at staa i Fred og Ro. Ingen tænkte paa at tage Kampen op mod disse store, sejge Lyngris, og ingen magtede det; thi de enkelte Beboere, fem ialt, som var heroppe, var ikke Selvejere, deres Ejendomme havde de hyret fra Gaardene i Kvie By. Hyren var ikke stor, men det var jo ogsaa kun Hede; en Ejendom paa 30 Tdr. Land kunde hyres for 2 Daler om Aaret, men paa en saadan Ejendom kunde der kun holdes een Ko, og den maatte søge sin Føde blandt Lyngtotterne og i Mosen; kun i de strengeste Vintermaaneder var den indstaldet, og da maatte Foderet dels tiggess, dels købes til den.

Kvinderne maatte gøre Arbejdet hjemme, medens Mændene gik i Dagleje. En var Skrædder og gik med Kludeposen; en anden var en Smule Snedker og fortjente lidt ved det, begge havde de Navn efter deres Beskæftigelse: Hans Skrædder og Mads Snedker. En Bifortjeneste havde de ogsaa ved at lave Potter; nogle havde en Pottpejge, som lejede deres Stue, og som saa lavede Potterne, og Manden skulde sælge dem. En Dag havde Hans Skrædder faaet et helt Bundt Potter paa Ryggen bunden i en Snor; paa denne Maade bar de dem. Han skulde afsted til Grindsted med dem. Da han var kommen et Stykke ud paa Heden, faldt han og slog hele Bundtet i Stykker; det eneste,

han beholdt, var Ørerne. Da han kom hjem til Konen, sagde han meget træffende: „A sejer reen ud: de' ka' et' betaal sej, Ellen Mari!“.

De tre andre, der boede heroppe, var Kr. Hark, Kr. Nissen og Laust Lauridsen — de to første gik i Dagleje hos Gaardmændene, medens Laust Lauridsen i de første ni Aar hver Søgnedag var paa Vejarbejde; da blev nemlig Landevejen mellem Vejle og Varde anlagt.

Han var i de ni Aar kun hjemme om Søndagen, og da maatte alt Arbejde paa Ejendommen gøres. Lørdag Aften kom Laust hjem med Ugens Løn, ca. 2 Mark pr. Dag; disse 12 Mark maatte Maren, hans Kone, holde Hus med Ugen igennem til sig og ni Børn.

Mandag Morgen rejste saa Laust af med tomme Lommer for i sit Ansigts Sved igen at tjene lidt til de mange Munde; imedens maatte Maren ene „husere“ med Børnene. Tit var det drøjt for en Mor ganske alene at holde Styr paa saa mange, men det var dog vel ikke det værste; tit kneb det med Føden, og hun maatte jo selv vide Udveje for alt. Skulde hun have Korn malet, maatte hun paa sin Ryg bære det den halve Mil til Ansager, hvortil der kun var en énsportet Hedevej, hvor Lyngen groede stolt og stærk, saa man knap kunde vade igennem; men Maren kunde alligevel magte sine tre Skæpper. Det var ikke en enkelt Gang, hun gjorde denne Tur, men det var hver Gang, hun skulde have Brød i Huset. For at Børnene ikke skulde komme galt af Sted, medens hun var borte, bandt hun én ved en Dragkiste, en anden ved et Bordben, og Døren blev bunden udvendig; og saa løb hun ad Ansager til med bare Ben i Lyngen. Paa et Par Timer kunde hun gøre Turen.

Hvad de fik af Tilmad til Brødet, maatte Maren fortjene. Hun gik til Mølbygaard og samlede Kartofler op; hun gik, før Solen stod op, og kom ikke hjem, før længe efter at den var gaaet ned. Mange Gange har hun staaet i Tørvemosen og selv baade gravet og baaret ud, naar Laust om Søndagen ikke kunde naa at faa det hele besørget.

Trods alt Slid og Slæb var det alligevel ofte, hun ikke havde det nødvendige til Livets Ophold i Huset. Et Aar lige ind til Rughosten var Rugen saa dyr, at den næsten ikke var til at faa for Penge. En Dag, da Brødet var lige ved at slippe op, gik Maren ud for at købe Rug; hun gik først til Stenderup og derefter til Ansager Mølle, men kunde ingenting faa, skont hun havde

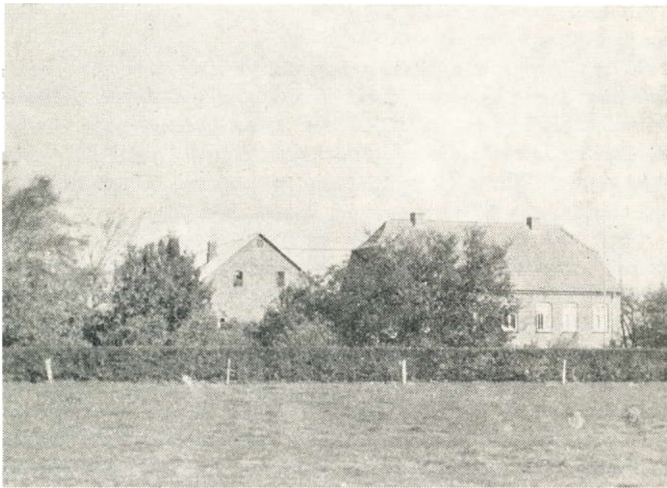

Før: Hans Chr. Jensens gamle Ejendom, Kærbæk.

Pengene i Lommen. Efter at hun havde været hjemme, gik hun til Eg Mølle, hvortil der ogsaa er en halv Mil, men ogsaa derfra maatte hun gaa tilbage med uforrettet Sag. Da hun saa kom hjem, delte hun det sidste Stykke Brød mellem Børnene og gik saa igen og lukkede Døren; men udenfor sin Dør faldt hun paa Knæ og bad ham, som mætter Himlens Fugle, om at hjælpe sig i Nøden og vise hende, hvor hun skulde gaa hen for at faa Brød til sine smaa. Saa styrede hun sine Skridt mod Skovlund; hos en velhavende Gaardmand købte hun en Skæppe Rug, og glad vandrede hun hjemad med sin dyre Skat paa Ryggen.

Det var ikke dem alle heroppe, der sled saa haardt som Maaren og Laust; nogle af dem tog Livet lettere og faldt hellere andre til Byrde, de gik „o æ Sown“, som det kaldtes.

Efter at de havde siddet for Hyre i en 15—16 Aar, købte de Ejendommene; Laustes Ejendom, som var paa 30 Tdr. Land, købtes dengang for 800 Kr., og i samme Forhold har de andre vel kostet. Nu fik de saa Laan i Kreditforeningen og begyndte at arbejde mere i Heden, men megen Kraft kunde de ikke sætte ind derpaa, da de jo ikke selv var „drivende“. Naar de skulde have „en Bed“ gjort, maatte de op til Gaardmændene i „æ nar Sogn“; dér havde Velstanden og Aristokratiet dengang saavel som nu sit Sæde. Inden de kom fra Skovlund og til Kvie Hede med et Spand Heste, var det langt op paa Dagen, og for „en

Nu: Hans Chr. Jensens ny Ejendom, Kærbæk.

lille Bed" maatte der gores halvanden Dags Arbejde. Forst da de fik en Ko mere og kom til at køre med dem, begyndte det at gaa lidt fremad.

Som de havde det besværligt med alt andet, havde de det ogsaa med Skolen. Børnene maatte gaa den lange Vej til Ansager Skole; de maatte gaa hjemmefra, før det blev lyst, og kom ikke tilbage før efter Mørkets Frembrud; sjældn kom de tørskoede hjem. Efterhaanden som der kom flere Beboere, blev Børnecantallet jo ogsaa det større, og det varede ikke saa længe, før de fik lejet en Stue hos en Mand, der hed Peder Sørensen. (Han var paa det Tidspunkt den eneste, der arbejdede med Heste, og var vel den, der havde den største Besætning). Stuen var smal og lavloftet, men tre Fag lang, og den tjener den Dag i Dag til „pæn Stue“ for den nuværende Ejer. Der havde de en Vinterlærer; om Sommeren gik Børnene til Ansager.

Det varede ikke saa mange Aar, inden Børnecantallet steg, saa de ikke kunde rummes i den „store Skole“, der blev da bygget en lille selvstændig Skole; det ligger ca. 30 Aar tilbage i Tiden. Skolen var ikke stor, der var kun 3 Fag til Klasseværelse, desforuden et Køkken og en Stue, der tjente til Beboelse for „æ Skuelkuen“; hun hed Maren Kroge, og hendes Bestilling var

at holde Skolen ren efter Datidens Skik og Brug, d. v. s. feje een Gang om Ugen og strø Sand.

Maren Kroge var Børnenes gode Ven; hun tørrede deres Strømper, lagde Gløder i deres Træsko og hjalp dem til Rette paa alle Maader, og Børnene viste deres Taknemlighed ved at forsyne hende med Mælk, og naar der slagtedes, med Sul. (Den gode gamle Skik: at forsyne Læreren med en Polse i Slagtetiden er ikke gaaet i Graven med Maren Kroge).

Først paa det Tidspunkt for en 25—30 Aar tilbage, da Oplysning, og hvad dermed følger, mere blev hver Mands Eje, begyndte der ret at komme Gang i Opdyrkningsarbejdet. Det ene Hus rejstes efter det andet, og for 12 Aar siden maatte Skoleforholdene igen forandres og forbedres, men det kostede Kamp. Kvie Hede var dengang saa vel som nu „Stedbarn“, den mest foragtede Del af Ansager Sogn. Hvad de skulde have, maatte de kæmpe sig frem til; de kunde ikke gøre Regning paa Velvilje fra nogen Side. Men dette har skabt en Enighed, der gør sig gældende i næsten alle Forhold.

De to første Sogneraadmedlemmer: Kr. Nielsen og Jens Holt Madsen har slaact et godt Slag for Skoleforholdene heroppe; disse to Mænds Arbejde resulterede i en ny toklasset Skole med Beboelseslejlighed for en gift Lærer. — Hvad det kostede af Kamp og Splid, inden de naaede det, skal ikke fortælles her, men Resultatet blev, at de fik en eksamineret Lærer, som underviser ældste Klasse hele Aaret og yngste Klasse om Sommeren, samt en Vinterlærer, der underviser yngste Klasse i Vinterhalvaaret.

Paa den Hedeflade, som for 30 Aar siden laa næsten udyrket hen, er der nu rejst 50 Ejendomme. Beboerne heroppe er alle — paa et Par Sinkere nær — driftige Landmænd, ja mange endog udpræget dygtige, første Klasses Landmænd. De sidder som smaa Konger paa deres Ejendomme, og deres unge Sønner køber Hede og dyrker op, visse paa, at de som deres Fædre derved indvinder nyt Land. — Nu er de énsporede Hedeveje afløst af brede, grundforbedrede og grusede Veje. Der er blevet sagt om Beboerne paa Kvie Hede, at hvad de kommer i Tanker om, sætter de igennem, fordi de er enige og holder sammen; og der er vist nogen Sandhed deri.

For fem Aar siden byggede de et Købmandshus, det var et Aktieforetagende. I Sommeren 1914 byggedes der et Mejeri ved Siden af Købmandshuset. Selve „Kvie Hede“s Beboere har været som ét om disse Foretagender.

Enkelte Pionerer paa Kvie Hede.

Det var i det hele en fattig Befolkning, der i den første Periode slog sig ned paa Kvie Hede omkring Midten af forrige Aarhundrede. Kun enkelte naaede videre end til at holde en Ko og et Par Faar. Mændene maatte søge Arbejde ude, og Konerne gøre Arbejdet derhjemme, og om Vinteren maatte flere af Konerne gaa ud og samle Almisser. Den første Generation blev derfor af Sognets øvrige Beboere betragtet som lidt af en Pariaklasse; der var dog ikke saa faa dygtige og stræbsomme Mennesker iblandt, selv om det Ordsprog ogsaa gjaldt her: „Braadne Kar i alle Lande“. En Ting var disse Mennesker fulde af Skræk for, og det var Fattigvæsenet. Derfor hed det: „hellere sulte end paa Sognet.“

Mads Snedker var en af de første Beboere. Han havde i sin Ungdom rejst viden om Lande og var en dygtig Haandværker. Hvordan han er havnet her, vides ikke. Han har faaet sig et Stykke Hede fra Nr. 8 i Kvie By. En Søn af ham, Niels Madsen, var ogsaa Snedker og overtog Ejendommen. Han var gift med Kristine Kristiansen, vistnok fra Lauborg. Han døde brat en Sommerdag efterladende sig Enke og seks Børn i smaa Kaar. Desuden var hans Fader, gamle Mads Snedker, paa Aftægt, saa det saa nærmest fortvivlet ud for Enken. Dog, hun gik paa med godt Mod og et nøjsomt Sind. Hun blev gift paa ny med Hans Pedersen, der var Veteran fra 1864. I dette Ægteskab fødtes tre Sønner. Skønt deres Kaar fremdeles var trykkende, var de dog frimodige og veltfredse. Kristine udtalte engang: „Vi har altid haft det smaat, og ofte har jeg ikke vidst, hvor jeg skulde faa Brød fra næste Dag, og dog er mine Børn aldrig gaaet sultne i Seng; det er meget, ja, mer end meget.“ Alle Børnene blev dygtige og stræbsomme Mennesker, der alle har gjort en god Indsats i Livet.

Kr. Hark, den ældre, var første Beboer paa Kristian Hundebøls Ejendom. Han var en solid og trofast Slider,

lidt langtrukken i Bevægelsen, men udholdende arbejdede han i samme Tempo fra Morgen tidlig til Aften silde. Engang i Højbjergningen skulde han slaa for en Gaardmand i Aalling. Denne havde Aftenen før sagt til Karlen: „I Morgen kommer Kr. Hark, kan du saa passe paa, at I faar noget bestilt, thi han er vist en sejt Fyr.“ Kr. Hark kom ved Solopgang, og Karlen huggede vældigt i. Kr. Hark med sine langsomme Drag kom traskende et Stykke bagude, men han tog et bredt, glat Skaar. Saadan blev de ved til hen paa Eftermiddagen, dog blev Kr. Hark stadig mere nærgaaende, medens Karlen var aldeles udaset. Han smed da Leen og sagde: „Nu kan jeg ikke mere.“ Kr. Hark svarede: „Da har jeg saamænd ingen Forlegenhed været i.“ At det alligevel var haardt saadan Dag ud og Dag ind hele Aaret rundt at gaa ved strengt Arbejde og desuden at gaa en lang Vej baade Morgen og Aften, kan man forstaa, men saadan var nu engang Daglejernes Kaar. Ogsaa Kr. Hark levede som gammel Mand paa Aftægt paa Ejendommen, skønt der kun kunde holdes en Ko. Senere Ejere var Sønnen Kr. Hark den yngre, Lauge Johnsen og Hans Jørgen Nissen. Denne sidste gjorde et stort Arbejde og fik Ejendommen opdyrket.

Hans Skrædder eller, som han hed, Hans Jensen, var en af Banebryderne. Han var Skrædder, og som Skik var gik han i sin unge Tid omkring og syede. Engang var han og Svenden, P. Kræmmer fra Lauborg, kommen helt over til Sdr. Omme. Saa siger Hans til Peder: „Her maa vi sandelig stramme os lidt op, Peder!“ „Aa, hvad kan et hjælp,“ svarede Peder, „den jen haar en stur Ende og den anden en skjøv Mund.“ Da han var Skrædder, kunde han maaske blive noget mere hjemme og hjælpe med ved Arbejdet. Han var i hvert Fald den første paa Kvie Hede, der naaede saa vidt, at han selv var kørende, ganske vist med en stor Stud som Enspænder. Med den kørte han ikke alene hjemme, men da hans Kone lavede Potter, kørte han ud med dem,

ja, han kørte endog helt om til Vesterhavet efter Fisk. Der fortælles, at Fiskerne vilde drive Løjer med ham og Studen. De blev ved at kaste Torskehoveder op i Vognen. De vilde have ham til at køre fast. Hans vilde jo gerne have saa mange som muligt med af Torskehovederne, thi dem fik han gratis. Dog Fiskerne fik ingen Fornøjelse ud deraf. Studen trak nok saa pænt Vognen op gennem Klitterne. Nu om Dage havde sikkert ikke mange haft Taalmodighed til at sidde paa en Vogn i saa mange Timer, som det maa have taget med den Befordring at køre de mindst 6 Mil frem og lige saa langt tilbage. Om Vinteren, naar det blev knapt med Foderet, tog han ogsaa ud for at samle Halm hos gode Folk. Han var tillige Kludekræmmer, saa han kunde ordne to Ting samtidig. Halmknipperne samlede han hist og her paa Gaardene og hentede dem saa med Vognen. Det er ham, Fru Sine Kristensen omtaler i sine Minder fra Ansager Mølle.

Ved Flid og Nøjsomhed naaede han saa vidt, at han omkring 1870 kunde afstaa Ejendommen til sin ældste Søn Jens Hansen og faa sikret sin Hustru og sig selv en lille Aftægt for Livstid.

Man maa med Beundring tænke paa denne Generation af Mennesker, selv om visse Folk er tilbøjelig til at se ned paa dem som en laverestaaende Race. Det var sikkert godt, om vor Generation havde noget mere af deres Nøjsomhed og Selvgagtelse, der gav dem den Indstilling, at de ikke, før det var i højeste Grad nødvendigt, tog mod Hjælp af det offentlige, men vilde hjælpe sig selv til det yderste.

Hans Jensens Børn og Børnebørn har da ogsaa slaet sig igennem som dygtige og agtværdige Mennesker, der ikke har gjort hans Minde til Skamme.

Laust Lauridsen var ogsaa en af Veteranerne iblandt Hedeopdyrkerne. Hans Forældre havde dog boet her før ham, nemlig Lauge Lauridsen og Karen Heager. De har først boet omtrent hvor nu Kærbæk Skole ligger, senere

flyttedes Huset hen, hvor nu Brun Mikkelsen bor. Laust Lauridsen var gift med Maren, en Pige fra Skovlund. Laust var en solid Arbejder, saavel for sig selv, som naar han arbejdede for andre. Maren fortalte, at hun ofte ikke fik Søvn i de korte Sommernætter, thi naar Laust kom sent hjem om Aftenen og skulde tidligt af Sted om Morgen, skulde hun kalde paa ham, og af Frygt for ikke at kunne kalde i rette Tid turde hun ikke lægge sig til at sove. De naaede at faa deres Ejendom saa vidt opdyrket, at de kunde holde et Par Stude og tre Køer. Den ældste Søn Lauge overtog Ejendommen, som han dog senere afstod for at overtage sin Svigerfaders Ejendom. De gamle havde sikret sig Aftægt af Ejendommen, men da Maren var Enke og var bleven gammel, flyttede hun hen i Skolen hos Lærer Pedersens, hvor hun døde, og det er vel særligt hendes Beretninger, der ligger til Grund for Fru Mary Pedersens Afhandling her i Bogen.

Jens Hansen Holt var ogsaa med i dette Hold, om end han maaske fik lidt senere begyndt. Han var gift med en Datter af Lauge Skolemester i Aalling. De havde først haft hendes Fødehjem, men flyttede senere sydpaa. Her blev de slaæet ud og vendte forarmede tilbage. Han fik „hyret“ et Strykke Hede ind til Morsbøl Markskel af Peder Kræmmer i Lauborg. Da Skolen i Ansager netop skulde ombygges, købte han denne til Nedbrydning, fik Materialerne flyttet ud paa Heden og opstillet til en Beboelse med „Egeunder-tømmer, Bjælker og Spænder“, vistnok som det i 1760 var opført i Ansager af de to Herremænd A. C. Tejlmann og P. Saxesen. Huset har da været op imod 100 Aar gammel, i hvert Fald ca. 90.

Jens Holt Nielsen fik en Del af Heden under Plov. Mergel fik han ikke, men den øverste Plovfure lod han brænde til Aske, der virkede som Gødning, og paa den Maade kunde Jorden af sig selv give sin første Afgrøde. Han lejede Græsningen af de store Mosearealer fra Morsbøl-

gaardene, der grænsede ud mod hans Ejendom, og saa tog han mod „Tægtfaar“, d. v. s., han tog mod Faar til Sommergræsning. Det gav jo lidt Fortjeneste, men det gav ogsaa Gødning til Hjælp til Landbruget. Ved Flid og Sparsommelighed kom de saaledes paa ret Køl igen.

Da Jens og Stine blev ældre, vilde de lade den yngste Søn faa Ejendommen, og Jens gav sig da til at bygge et Aftægtshus med saakaldt „Stampemur“. Den Slags Huse havde vel nok været ret almindelige tidligere, men var vist allerede dengang ved at gaa af Brug, og nu findes der vanskeligt nogle Rester af dem. Derfor skal det nævnes her.

Man kørte nogle Læs Ler eller Klæg sammen, blandede det med Sand og overdængede det med Vand. Man lod saa et Kobbelt Kør eller Ungkreaturer vade rundt i Dyngen, indtil Massen var gennemæltet. Det blev derefter overstroet med et tykt Lag afhugget Lyng, som ogsaa af Dyrene blev æltet sammen med Lermassen. Af denne Masse dannede man nu Ydermurene. Stolper eller Undertømmer brugtes ikke. Murene blev opført i ca. 1 Alens Tykkelse. Hver Dag lagdes et lille Lag paa, efter som det foregaaende var blevet tørt og fast nok til at bære et nyt Lag. Naar saa endelig Murene havde faaet den ønskede Højde, tog man en skarp Spade og huggede Murene jævne og glatte baade udvendig og indvendig. Her ovenpaa byggedes Bjælkelaget og Spænderne som paa andre Huse.

— Den iblandede Lyng skulde modvirke, at Frost og Regn skulde findele og bortskylle Leret om Vinteren. Et saadant Hus kunde se ejendommeligt ud i Foraarstiden. Et Lag af Leret blev gerne skyllet væk i Vinterens Løb, og Lyngpindene stak da frem ligesom Piggene paa et Pindsvin. Men naar Huset igen var blevet overklinet med Ler og kalket, kunde det se rigtig net og hyggeligt ud. I Grunden var disse Huse vel ogsaa lune med deres alentykke Mure, men formodentlig temmelig fugtige, idet Regnvandet udefra og Grundvandet nedenfra sugede sig ind i det raa Ler

og Plantemateriale. Nu om Dage vilde man ikke være glad ved at bo i et saadant Hus; men man maa erindre, at i hine Tider var der endog dem, der tog til Takke med et Hus af almindelige Græstørv — altsaa Jordhuse — og man maa huske, at Hjælp udefra, f. Eks. fra Kommunen, næsten ikke var at faa. Saa meget mere maa vi beundre deres Nøjsomhed; de satte en Ære i at være selvhjulpe Folk.

Jens og Stine levede som gamle Folk i dette Hus, vel lidt af deres Omgivelser, selv om det blev Svigersønnen og Datteren, der kom til at yde dem Aftægt og pleje dem paa deres gamle Dage. De oplevede at holde Diamantbryllup i det lille Aftægtshus og modtog i den Anledning en Pengegave fra Kongen. Jens var nemlig Veteran fra 1848.

Saa vel de som deres Børn er nu døde, men Børnebørnene lever iblandt os som dygtige, brave Mennesker.

Deres Børn var: Laurids Jensen (Holt), Kærbæk, senere Skovlund, Hans P. Holt, hvis Enke senere var gift med Jens Hansen og nylig er død i Ansager, samt Datteren Ane, gift med Lauge Lauridsen. De flyttede ligeledes til Ansager.

„Snorom“, fotograferet efter et gl. Maleri.

OPTEGNEDE MINDER

1. Af Enkefru Sine Kristensen, Skovlund.

Jeg vil gerne være med til, om jeg kunde, at flette et lille Blad ind i Mindekransen om de gamle Tider. Det vil saa, som det Sted, jeg kender bedst, blive om Livet i Ansager Mølle. Og da Møllen i den Tid var noget af et Centrum for Handel og Vandel, kunde det vel blive lidt af et Tidsbillede med det samme.

Livet, som det levedes til daglig, kunde vist sandt betegnes med de Ord af en Sang: „Et jævnt og muntert, virksomt Liv paa Jord“, og i nogen Maade med Fortsættelsen af Sangen: „vaagen for alt stort og skønt herneliden“. Fader og Moder var selv dygtige Folk, og de var gode til at lede Arbejdet baade inden og udendørs, og dygtige og flinke Hjælpere sørgede de altid for at have. Naar jeg nu tænker tilbage, synes jeg altid, at vore Folk vist var dygtigere end andres, og naar jeg som voksen var med at sammenligne og taksere de Arealer, som vore Høstfolk overkom, med Naboernes, løb det altid ud med Overskud til vor Side.

Og jeg vil næsten tro, at de mange Karle og Piger, som har lagt et Stykke af deres gode Ungdomsarbejde der, mindes det som en fornøjelig Tid. Det kan være helt oplivende en Gang imellem at prøve, hvad man duer til, og ovranstrengte blev vi vist ikke; skete det, var det lige saa meget de rappe Medarbejderes Skyld.

Jeg kan f. Eks. huske, at jeg var meget ked af at „hverre“ (vende) Hø i Rad med Karle og Piger, det eneste Arbejde, som jeg mindes, jeg har været ked af; ellers tror jeg nok, at der følte noget af det, som kaldes Arbejdets Glæde.

Fader havde en god Evne til at jævne de smaa daglige Misstemninger, som jo kan komme, hvor saa mange skal trække i Reb sammen, hvilket efterfølgende lille Beretning kan være Eksempel paa: Vi havde en ung Knøs fra Brunkbjerg i Stenderup; der havde vi 3 Brødre fra, Anders, Søren og Peder. Denne var nu Søren. Han var en 16 Aar og skulde binde Korn op efter Mejele. Han vilde maaske nok saa gerne selv have svunget Leen, men han skulde jo nu binde Neg, og hans Humør var ikke godt. Han havde ikke let ved at følge med, hvorfor han bandt nogle vældige store Neg for lettere at følge med. Fader kom saa ud for at se til Folkene og gjorde Bemærkninger om Sørens Neg; de var for store og vilde ikke kunde blive tørre sammen med de andre.

Søren svarede, at det kunde han ikke saa lige træffe at faa dem passende. Fader sagde saa: „Du kan jo se efter de andres“. Fader gik derefter videre ud i Marken. Da han kom tilbage, havde Søren netop et Skaar langs ad en Agerfure, hvor Straaene baade var færre og tyndere; men Søren havde pligtro lagt et Neg eller nærmere en Visk ud for hver af de andres Neg. Fader kunde jo nok skønne, at dette var lidt paa Dril; men han syntes desuden, at det var morsomt og sagde saa til Søren: „Nej, jeg kan nok se, at du ikke kan træffe det, men det gør heller ikke noget, for Svinene trænger vældig til at blive magede, saa du kan gaa hjem og gøre det i Stand, saa kan Karlen gøre noget i Orden ved Brakmarken“. Og saadan skete det; men det var ikke rart for Søren den kønne Høstdag at gaa ene hjem til det ubehagelige Arbejde. Fader tilføjede gerne, naar han fortalte Begivenheden, at Søren ellers var flink og siden altid let kunde træffe det med Negene.

Den af vore Folk, som var længst Tid i Møllen, var „Laust“, som var Møllesvend henimod 30 Aar og var en af dem, der var med til at præge Livet i Ansager og en kendt Mand i det dengang ret store Mølledistrikt. Det var af stor Vigtighed at have en paalidelig og indsigtfuld Mand til den Bestilling, da Uagtsomhed ved Værket og Vanddæmningen let kunde medføre store Tab, og en saadan var Laust. Han var tillige en interesseret og oplyst Mand, der læste meget, hvad hans Bestilling navnlig om Sommeren godt kunde give Tid til. Om Vinteren derimod, især ved Juletid med den store Julebagning, som Folk dengang skulde have, kunde der være meget travlt baade Nætter og Dage, og slog det saa tilmed ind med Frost og Sne, saa de skulde „ise“, da var der mange droje Tørn at tage, men saa hjalp Gaardens Karle ogsaa til.

Laust var en uvurderlig Kammerat for os Børn til Hjælp ved Baaden og Fiskeriet, og Fader og Moder satte stor Pris paa ham. Fader havde da altid i det mindste eet forstaaende Menneske til at høre paa sig, naar han fortalte sine smaa Historier og morsomme Oplevelser, og ingen skulde kunne se paa Laust, at han muligvis havde hørt Historien før.

Han boede der, hvor Jordmoderen senere kom til at bo, og han var Morbroder til Laurine. Han havde mange Børn, og hans Kone døde tidlig. Bornene var dygtige og afholdte, hvor de færdedes, og Venskabet mellem dem og os fra Møllen er blevet holdt vedlige gennem Aarene. Saa var der jo endvidere Brændevinsbrænderi ved Møllen, og det var ogsaa ofte en gift Karl, der

passede det. Brænderiet skulde passes prompte, og der var stadig Tilsyn af Kontrollører. Der var altid en vis Benovelse og Højtidelighed, naar de tronede frem, og vi Børn var bange for dem. At de ikke altid var til at spøge med, fik vi at se engang. De havde ogsaa til Opgave at fange Kræmmere, som dengang gik omkring og solgte Varer, vel sagtens paa ulovlig Vis. Der var en Mand fra Kvie Hede, som hed Hans Skrædder. Han havde en lille Kramkiste med Bændler, Haarnaale, Sy^s og Stop^s penaale o. lign. Han købte Klude og gav saa de andre Ting i Bytte. En Dag havde Kontrolløren neglet ham, og jeg husker, hvor opgivet og forstyrret han sad inde i Møllestuen ved Siden af sit Kram. Kontrolløren var gaaet ind i Stuen ved Siden af, og Fader var gaaet med ham. Fader sagde saa: „Det er dog vist noget forkert, De der har lavet; Mandens Sager er ikke mange Penge værd; men han kan daarligt undvære dem, kunde det gøre saa meget at lade ham løbe?“ „Nej, bare han var væk,“ sagde Kontrolløren, „men vi skal jo følge Lovens Anordninger.“ Fader gik da ind til Hans Skrædder og lukkede Døren fast i efter sig, gik saa hen og tog Kassen og sagde til Hans: „Nu gemmer jeg den til en anden Dag, kom saa selv af Vejen saa hurtigt som muligt, saa tænker jeg det gaar“, Hans fattede Mod og for ud af Døren og nordpaa. Mølleaaen kom han godt nok over; men der var en Aa til ovre under Præstegaardshaven, den fløj han lige lukt igennem, saa Vandet stod i Sprøjt op om ham; han blev ivrigt iagttaget af Laust, der paa Mølletrappen stod og glædede sig, baade over, at Skrædderen slap saa vel fra det, og over den morsomme raske Færd.

Det var kun om Vinteren, at Brænderiet var i Virksomhed. Om Foraaret kom Kontrolløren, en Major Castonier, og satte Segl paa Brugsgenstandene, og dem kom han saa og tog af om Efteraaret, naar Brænderiet skulde i Gang igen.

Brænderiet var om Sommeren en dejlig Legeplads for Børnene til at „putte sig“ eller lege „Salt og Brød“ i; kun var der disse kedelige Segl, som vi skulde være saa forsigtige med, og havde vi det Uheld at beskadige dem lidt, var det slet ikke saa rart at faa fortalt Fader det, da han jo saa igen havde Mas og Ubchagelighed med Toldvæsenet. Brænderiet blev vist drevet fra 1850 til midt i 60erne.

Om det aandelige Liv maa jeg sige, at det maaske efter Nutidens Forhold var fattigt; dog tror jeg nok, at der flere Steder var, hvad vi kan kalde gammeldags Guds frygt. Overtro var der ogsaa en Del af, men ikke saa meget i Møllen. Fader og

Moder var Oplysningsfolk. Jeg kan dog huske, at Moder, naar hun lagde Dejj til den store Baining, gjorde Korstegn over det. Da jeg engang spurgte hende, hvorfor hun gjorde det, sagde hun, at det var for, at det skulde lykkes. Jeg husker dog ikke, om hun sagde det, eller om jeg selv tænkte, at saa vilde Guds Velsignelse følge med. Der blev ikke talt meget til os Børn om Kristendom; men naar vi som større læste paa vore Lektier, da hjalp de os og forklarede os, naar vi spurgte.

Jeg kan huske mange gode Ord fra Fader og Moder. Fader kunde saa mange kønne Vers og smaa enfoldige Bønner, som han sagde baade for os og for sig selv. Moder husker jeg mere om, da vi blev større. Hun sang godt, og hun yndede meget at sige sin Mening med smaa Citater, ofte paa Rim. Naar vi f. Eks. var ved at dømme noget vel haardt, kunde hun sige: „I maa huske paa, at stod jeg end, hvor andre faldt, min Gud, jeg stod dog ej i alt“. Naar det skete, at de havde Uheld eller timeligt Tab, kunde hun ogsaa være helt kæk og sige: „Det er dog kun en jordisk Ting, og det kan Gud, om han det vil, saa let os give igen“.

Jul og Nytaar var ellers de eneste Gange vi i Hjemmet holdt samlet Andagt. Moder sang for med sin bløde, lyse Stemme, altid den Salme: „Lov og Tak og evig Ære, ske dig Guds enbaarne Søn.“ Og altid Julemorgen: „O Jesus vor Forsoner, som kom til Jorderig“. Fader læste saa baade Jul og Nytaar Morgen- og Aftenbønnerne i Salmebogen og bagefter en Bøn, som ogsaa staar der, og derefter Fadervor og Velsignelsen. Jeg kan endnu efter de mange Aar høre Tonefaldet, naar han sagde: „O Gud, tag aldrig din Helligaand fra mig, reger mit Hjerte, bevar min Tunge og fri mine Hænder fra det onde“. Salmerne var altid de samme. Nytaarsaften: „Guds Godhed ville vi prise“, og Nytaarsmorgen: „Træd frem, min Sjæl paa Aarets Morgen“. Siden, da den nye Salmebog kom ud over Landet, fandt den god Jordbund i Møllen, og den kom til os gennem Skolen ved Lærer Husted, Degn i Ansager, og saa Pastor Schjørring i Hodde.

Med den første kom der ogsaa Liv i Skolen i Ansager. Før var det Lektierne, nu kom den mundtlige Fortælling i Højsædet. Før havde vi kun Birks Bibelhistorie, en lille tør Bog, som vi skulde lære udenad; der stod i et Forord til den, at den var for Børn med ringe Evne og liden Skolegang. Nu fortalte Husted for os, og det saa baade Børn og Hjem littede, bedst Bibelhistorie, men ogsaa Sagn og Danmarkshistorie. Ja, det blev en gylden Tid for os i Skolen! Husted fik ogsaa sat igennem, at vi

fik et Tillæg til Salmebogen, noget, der var godt og tiltrængt. Salmebogen var ældre end den, vi nu kalder den gamle.

Husted var en god Mand; kommer det ikke til at staa andet Sted i Bogen, saa lad det staa her! Vi kan vist sandt sige om ham, som der er sagt om en anden et andet Sted: „Han lærte Bornene godt, og de holdt af ham.“

Der blev sunget meget i Møllen og ikke mindst, naar vi sejlede i Baadene (een rigtig Baad og saa først en Kasse og siden et Kar), hvilket de nok skal huske, der har været med til det. Der var saa kønt derhenne med Vandet, Træerne, Møllen og Engen. Sangen lød saa smukt derude paa Vandet, og det var gode, kønne Sange.

Pastor Schjørring, som før blev nævnt, var en Sangens Mand og gjorde meget for Sangen her paa Egnen, og vi fra Nabo-sognet kom ikke saa sjældent til Hodde Kirke (det var før Pastor: Hoff's Tid) og til Møder, og saa bragte vi jo noget med hjem.

Ja, saa var Aarene gaaet, og saa kom Højskolen til. Vi tre Søstre kom paa Vinding Højskole, og min kære Broder havde selv en Højskole i Ølgod.

Og saa var det ved den Tid, da Pastor Hoff blev Præst, og ham og hans Hustru og deres Gerning iblandt os husker vel alle de ældre. Han var Missionsmand, ivrig, varm og levende, men ikke mørk. Han og hans Hustru var vore kære, uforglemmelige Venner. Livet, som det førtes videre, vil der vist komme til at staa om andet Steds i Bogen.

Jeg gaar saa tilbage til det, jeg begyndte med: De mange Medhjælpere, Karle og Piger, som har haft deres Hjem kortere eller længere Tid i Møllen, og som nu er eller har været spredt ud i de mange Hjem som Mænd eller Hustruer, eller hvad Stilling de har haft. Jeg kan godt tænke mig, at de har været med til at tage deres Tag og givet deres Indsats i den Tid, der roses for Fremskridt baade i Aandens og Haandens Verden.

Maatte det saa gaa baade dem og deres Slægt saadan, at naar det gaar videre fremad, det da maa gaa hjemad tillige. Naar jeg senere ikke saa helt sjældent har haft den Glæde at møde nogle af vore gamle Folk, har jeg i Øjet set et Glimt og i Haandtrykket, de gav, fornummet, at vi havde noget tilfælles, som var værd at huske paa, og skulde, som jo godt kunde tænkes, nogle faa læst disse Blade, tag det saa som en Hilsen fra gammel Tid i Ansager Mølle.

Og til allersidst faar jeg Lyst til at meddele, at de Sten, som

sidder i Hjørnerne af Skovlund Kirke, er Syldsten fra den gamle Ansager Mølle.

* * *

II. Erindringer meddelt af forhenværende Landpost

Povl Thomsen, Ansager.

Han var født i Ølgod Sogn paa Gammelgaard Mark 7/7 1850, tjente først som Dreng i Horne Sogn, og i 17 Aars Alderen kom han til at tjene hos Købmand I. W. Paludan i Varde indtil Soldatertiden. Værnepligten aftjente han som Trænkonstabel i København i 1871—72 i 17 Maaneder. Derefter overtog han sin tidligere Plads i Varde som Avlskarl i det ret store Avlsbrug, som Købmand I. W. Paludan drev. Der holdtes 10 Køer og 4 Heste, saa der var nok at tage fat paa, men Forplejningen var god. Gamle Paludan plejede gemytlig at sige: „Ja, naar Solen gaar ned, staar Maanen op.“ En skønne Dag, Povl Thomsen gik ude paa Marken og pløjede, kom der Bud, at han sporensstrengs skulde komme hjem og faa spændt for „Karetten“. Der var nemlig store fremmede i Byen den Dag — Kongebesøg. Kronprinsen og en fremmed Prins var i Byen og spiste paa Hotel Dania, og nu skulde de „trilles“ til Banegaarden. Det var i Anledning af den jydsk Længdebanes Aabning, og det gav 40 ny blanke Kroner i Drikkepenge, en efter Datidens Forhold uhyre Sum, da hele Aarslønnen var ca. 200 Kr.

En anden Dag (Fastelavns Mandag) kom Paludan farende hjem; den lille røde skulde spændes for Vognen i 0,5, der var nemlig indgaaet et Væddemaal mellem flere Herrer om, hvem der kunde komme først til Ølufvad Kro. Det gik for sig med al tænkelig Fart, og I. W. P. kom derud som en flot Nr. 1.

I Varde Kirke ægteviedes d. 6. November 1874 Povl Thomsen til Cæcilie Pedersen Møller fra Janderup. Han fortæller, at da han var hos Præsten, gamle Pastor Luplau, for at tale om Ordningen og forklarede, at Brylluppet blev jo ikke saa stort, hvad der vedrørte Præsten økonomisk, for denne op og spurgte bestemt: „Hvor meget har De saa tænkt paa at give?“ men det blev dog ordnet til gensidig Tilfredshed.

I 1875 flyttede de unge til Ansager, hvor de i Vester Ansager købte den Ejendom, som endnu er i Slægtens Eje, for nogle faa Hundrede Kroner + Aftægt i Naturalier til den forhenværende Ejer. Der var 6 Fag Hus; Besætningen bestod af 2 Køer og 2 Stude. Der var ikke megen Plads til to Familier for-

uden Hornkvæget, saa Povl Thomsen maatte straks til at bygge et Par Fag Hus til.

I Aaret 1877 kom daværende Møller Morten Hansen om og opfordrede P. Th. til at søge Pladsen som Landpost. Det var en ny Stilling, som han saa søgte og fik med en aarlig Løn paa 500 Kr.

Postbesørgelsen før den Tid var foregaaet privat. En Mand, som kaldtes „Mikkel Post“, gik til Varde 2 Gange ugentlig og tog Bud med samt besørgede Brevskaber. Det var ikke altid saa helt betryggende og tilfredsstillende. Engang havde han Betaling med for et Par Sko til Præstens Pige. Nogen Tid efter modtog hun en Regning fra Skomageren. Pigen for paa Mikkel, næste Gang han kom, om han ikke havde betalt Skoene? Præsten, som stod og lyttede efter, hvordan det vilde spænde af, hørte, at Mikkel forsvarede sig med, at han først vilde vide, om Skoene passede. Det hændte jo ogsaa for Mikkel, at det var svært at faa Posten krydset hjem fra Varde. Der var ofte ingen Mangel paa Snapse, men vel paa Vejens Bredde.

I Forstningen havde Povl Thomsen hele det udstrakte Sogn som sit Postdistrikt, saa det var ikke vanskeligt at finde hans egen Rute. Der var selvsagt heller ikke saa mange Dagblade i hine Tider; der var ca. 15—16 Ekspl. af Dagblade og lige saa mange Ugeblade. Det var særlig „Ribe Amts Tidende“, „Ugens Nyheder“ og „Indre Missions Tidende“. Det var heller ikke hvert Sted, Posten skulde bringes; den blev indlagt 2—3 Steder i hver By, hvor Befolkningen saa kunde afhente deres Blade og spørge om Breve. Hvordan Ungdommen har klaret deres Korrespondance med Tilfredshed, vides ikke, men kunde det ikke være tænkeligt, at „personlig Henvendelse helst ønskedes“?

At det langtfra var nogen Lysttur paa hin Tid at besøge Postturen, er let forstaaeligt. Desuden maatte jo Ejendommen passes. I de korte Dage maatte han af Sted, før det blev lyst, ad Datidens trælssomme Veje i Træsko eller Træskostovler; der var ikke noget, der hed Cykler, for slet ikke at tale om Biler, og det blev jo ogsaa silde, inden Ruten var gjort. En mørk Aften kom han gaaende mellem Stenderup og Kvie og var naaet til en Dalsænkning ved Hestkær Bæk, som kaldtes „æ Plumper“. Her gik Lygten ud, og det var umuligt for ham at orientere sig. Heldigvis havde et Par Folk set Lygten over Heden, og da den ikke mere var at se, satte de Lampen hen i Vinduet; — det blev hans Redning, saa han undgik at komme ud i Plum-

perne. Ofte i Snestorm og Frost maatte Fodtøjet optøes, før han kunde faa det af.

To Aar efter Ansættelsen — i 1879 — blev der ansat et Postbud mere, og efter som Trafikken forøgedes, øgedes Postbudenes Antal, saa nu er der mange Postbude i det Distrikt, som Povl Thomsen dengang var ene om at besøge. Selvfølgelig er Udviklingen ogsaa fulgt med paa andre Omraader; Postbudenes Befordring er nu lettet ved Pedalstart.

Ved 25 Aars Jubilæet modtog Povl Thomsen Udmærkelsen for lang og tro Tjeneste, et Sølvskjold samt et Diplom, saalydende:

„Det af Hans Majestæt Kongen ved allerhøjeste Resolution af 10. Novbr. indstiftede Hæderstegn for Landpostbude for lang og tro Tjeneste er under Dags Dato i Henhold til ovennævnte allerhøjeste Resolution af undertegnede Indenrigsminister tildelt Landpostbud under Postkontoret i Varde Povl Thomsen i Ansager.

Indenrigsministeriet, København, d. 1. August 1902.

Enevold Sørensen.

/ Christensen.

Efter som Turen aflastedes, blev der Tid til mere Arbejde i Bedriften, og desuden fik han Tid til at medvirke ved forskelligt; bl. a. har han været med til at plante de første Træer i Plantagen, og han har været Stævningsmand i ca. 40 Aar. Hans sidste Rute var Ansager By og Mark.

I Aaret 1912 tog han sin Afsked som Postbud. Distriktsbeboerne indbød ved denne Lejlighed ham med Familie til en Fest paa Hotellet, hvor der overrakte Jubilaren en værdifuld Gave som synligt Bevis paa den Agtelse og Tilfredshed, som han i sin pligtro Udførelse af sin Gerning havde erhvervet sig. Ved den Lejlighed oplystes det af Sognepræsten, at Jubilaren paa sine Ruter i de 33½ Aar var gaaet saa langt som Jorden rundt ca. 8 Gange.

Endnu i 1940 færdes han trods sine 90 Aar aandsfrisk omkring, og endnu kan han fortælle om de Tørn, han har taget i sit lange Liv.

* * *

FORSKELLIGE GAMLE PAPIRER

To Konfirmationsattester.

„Niels Jensen, Mølby, født i Ansager Sogn d. 15. Marts 1817, har været i Ansager Nordre Skole fra sin Barndom indtil nu og er dimitteret til Forberedelse til Confirmation i Efteraaret under Examen Nr. 1 med Character for Fremgang mg, for Opførsel mg; saa bemeldte blev befunden at have opnaaet de Kundskaber, som Skoleforordningens § 23 paabyder.

Ansager Sogns Skolekommission, d. 31. Octob. 1830.

C. Thorkilsen, Sognepræst.	Bertel Jensen, Skolepatron.	Knud Christensen, Skoleforstander.
	Peder Jensen, Skoleforstander.	

„Første Søndag efter Paaske 1831 blev førbemeldte Niels Jensen af Mølby confirmeret i Ansager Kirke med Vedtegning i Kirkebogen: udmærket oplyst og sædelig. Siden sin Confirmation har han opholdt sig hjemme paa Fødegaarden og fremdeles bevaret det gode Vidnesbyrd, som han fra tidligere Aar har erhvervet, og stadig søgt Altergang med Menigheden. Da han nu agter at forlade Sognet for at indlade sig i Ægteskab, bemærkes, at han her ikke er bundet ved noget offentligt Ægteskabslofte, hvorfor jeg af Hjærtet ønsker ham Lykke og Guds Velsignelse.“

Ansager Præstegaard, d. 4de Sept. 1840.

W. Ramsing,
Sognepræst.

Det er her bemærkelsesværdigt, hvilken Betydning man i de Tider tillagde Trolovelsen og det da almindeligt afholdte „Jagilde“, der næsten tillagdes jævnbyrdig Betydning med Brylluppet; naar noget saadant ikke havde været afholdt, kunde Præsten for dem, der rejste udensogns, optræde som Garant for, at den Side af Sagen var i Orden. Som offentlig Institution var „Trolovelsen“ ellers allerede blevet ophævet ved Resolution af 4. Jan. 1799.

„Kirsten Thomsen, Datter af Gaardmand Thomas Jepsen og Hustru Ane Kjerstine Sørensd. af Kvie, Ansager Sogn, er født

d. 27. Septbr. 1834, vax. d. 19. Juli 1840 af Murtfeldt, blev med Charactererne „udmærket godt“ for Kundskaber og ligesaa for Opførsel confirmeret i Ansager Kirke d. 15. April 1849. Søndagen derpaa var hun første Gang en Gæst ved Herrens Bord.

Under Forberedelsen til Confirmationen har hun stedse vist en stadig Agtpaaagivenhed, en sjælden god Fatteevne og megen Tænksomhed. Og saa har jeg haft den Glæde at bemærke, hvorledes vor hellige Troes dyrebare Sandheder have fundet Vejen til hendes Hjerter; hendes Opførsel har stedse været særdeles rosværdig. Den algode og trofaste Gud holde fremdeles sin Haand over dette haabefulde Barn, at Blomsten, der allerede nu lover saa meget, engang maa udfolde sig og bære skønne Frugter, velbehagelige for Gud og Menneskene, i et Liv ført i Troens, Ydmyghedens og Kærlighedens Tjeneste efter vor højlovede Frelsers Exempel.“

Ansager Præstegaard, d. 29de Oct. 1850.

Hans Jørgen Rhoed.

Nu om Dage vilde vel næppe nogen Præst skrive en saadan Konfirmationsattest; men denne Skrivemaade med de svulmende Ord og den stærke Fremhæven af omhandlede Persons Dyder og Fortrin var i hine Tider almindelig. Ogsaa Lærerne benyttede ofte Lejligheden til paa Børnenes Flyttebeviser (Flyttesedler) at fremkomme med lignende Udgydelser. Jeg har selv i mine Drengaar med ikke liden Stolthed mødt frem i en Skole i et Nabosogn og forevist et saadant Flyttebevis for Læreren, men selvfølgelig glemte jeg ikke først flittig at forevise den for mine fremtidige Kammerater. For Lærernes Vedkommende blev det forbudt at skrive andet end det helt officielle, at ikke de mindre begavede Børn skulde føle sig tilsidesat.

Kjøbecontract.

Undertegnede Kammerjunker Christian Peder Theodor Rosenørn Teilmann, Besidder af Stamhuset Nørholm, Lunderup og Agerkrog, erkender herved, at jeg er kommen overens med Gaardfæster Thomas Jepsen i Qvie om, i Henhold til Lovene af 12te April 1851 og 21de Juni 1854 samt Justitsministeriets Resolution af 31te Januar 1861, at overdrage hans Svigersøn Frands Christensen til Ejendom den Gaard i bemeldte Qvie By.

Ansager Sogn, som Thomas Jepsen hidtil har haft i Fæste efter et 16de Juli 1828 tinglæst Fæstebrev af 25de Juni d. A., og som er skyldsat under Matrikul Nr. 17 af Qvie for Ager og Engs Hartkorn 1 Td. 6 Skp. 3 Fdk. „ Alb. med Gammelskat 12 Rdl. 51 Sk., samt har Andel i Fælleslodderne Matrikul Nr. 32 af Qvie, hvis hele Hartkorn er 2 Skp. 3 Fdk. 2¼ Alb. uden særskilt Gammelskat, og Matrikul Nr. 39 af Qvie til Hartkorn ialt „—„— 3 Fdk. „— ligeledes uden særskilt Gammelskat, — paa følgende Vilkaar:

1. Købesummen er 1,900 Rdl., skriver Eet Tusinde og Ni Hundrede Daler Rigmønt, og den bliver af Køberen at forrente med 4 pr. Ct. aarlig Rente fra 11te December 1861 at regne, *forsaavidt* den ikke allerede er contant indbetalt. Fra 1ste Januar 1862 svares ingen Jordebrugsafgifter; men saa længe indtil Skøde er udstedt, og Gaarden derefter kan afleveres til Amtstuen i Varde til directe Skatteopkrævning derfra, bliver de kongelige Skatter m. v. til rette Forfaldstider at indbetale som hidtil paa Nørholms Godscontor.

2. Ejendommen sælges med de samme Rettigheder og Forpligtelser, hvormed den hidtil har tilhørt Stamhuset. Det befalede Skødekort leveres uden Udgift for Køberen, men iøvrigt har denne selv at afholde alle Udgifter i Anledning af Handelen, til stemplet Papir, Tinglæsning m. v.

3. Af Købesummen kan $\frac{3}{4}$ blive indestaaende i Gaarden imod første Prioritets Panteret i Ejendom, Bygninger, Sæd, Avl, Afgrode og Besætning uopsigelig fra Stamhusets Side i Køberens Besiddelsestid indtil 30 Aar og ellers i 10 Aar, naar Renten erlægges i rette Tid, Skatterestancer ikke paadrages og Pantet holdes forsvarligt vedlige og i god Drift. For den Del af Købesummen, som efter det foranførte bliver staaende i Gaarden, udstedes paa Køberens Bekostning behørig første Prioritets Pantobligation samtidig med Tilskødningen, der skal ske senest i 11te December Termin d. A., inden hvilken Tid Køberen altsaa maa have gjort den dertil fornødne Indbetaling.

Undertegnede Frands Christensen stadfæster ved min Underskrift, at jeg er enig i de foranførte Vilkaar og forpligter mig til senest i December Termin d. A. at modtage Skøde.

Nørholm, d. 17de Januar 1862.

C. P. T. Rosenørn Teilmann. Frands Christensen.

Til Vitterlighed:

J. Plauborg. Hans Christian Christensen.

Paa Købesummen er afbetalt 300 Rdl., skriver Tre Hundrede Daler Rigsmønt, af hvilket Beløb altsaa ingen Rente bliver at betale.

Samme Dato.

Rosenørn Teilmann.

Paa Købesummen afbetalt 200 Rdl., skriver To Hundrede Daler Rigsmønt, tillige med Renter for $\frac{1}{2}$ Aar til 11te Juni d. A. af 1600 Rdl. med 32 Rdl.

Nørholm, d. 17. Juni 1862.

Rosenørn Teilmann.

Forevist i Øster og Vester Herreders Ret d. 20de August 1862.

Skjøde:

Undertegnede Kammerjunker Christian Peder Theodor Rosenørn Teilmann, Besidder af Stamhuset Nørholm, Lunderup og Agerkrog, gør herved vitterligt, at jeg i Henhold til Lovene af 12te April 1851 og 21de Juni 1854 samt Justitsministeriets Resolution af 31te Januar 1861 har til Gaardfæster Thomas Jepsens Svigersøn Frands Christensen i Qvie for Købesum 1900 Rdl. solgt, ligesom jeg herved tilskøder ham som fuldkommen Selvejendoms ejendoms, den Gaard i bemeldte Qvie By i Ansager Sogn, som Thomas Jepsen har haft i Fæste efter et 16de Juli 1828 tinglæst Fæstebrev af 25de Juni s. A., og som er skyldsæt under Matr. Nr. 17 af Qvie for Ager og Engs Hartkorn 1 Td. 6 Skp. 3 Fdk. „ Al. med Gammelskat 12 Rdl. 51 Sk. samt har Andel i Fælleslodderne Matr. Nr. 32 af Qvie, hvis hele Hartkorn er „ Td. 2 Skp. 3 Fdk. 2 $\frac{1}{2}$ Alb. uden særskilt Gammelskat, og Matr. Nr. 39 af Qvie til Hartkorn ialt „ „ 3 Fdk. „ ligeledes uden særskilt Gammelskat.

Købesummen Et Tusinde Ni Hundrede Daler er berigtiget ved contant Indbetaling af 500 Rdl. samt Udstædelse af behørig 1ste Prioritets Panteobligation af Dags Dato til Stamhuset for 1400 Rdl. som Laan af de dertilhørende Fideicommisscapitaler for bortsolgt Bøndergods; og det Solgte, hvorover Matrikulkort medfølger, overdrages Køberen med de samme Rettigheder og Forpligtelser, hvormed det hidtil har tilhørt Stamhuset, samt desuden med Adgang for Gaardens Beboere til at nyde godt af Be-

stemmelsen i Post 20 i det af Stamhusets Opsætter fastsatte og i sin Tid tinglæste Reglement af 2den Februar 1790.

Til Bekræftelse under Haand og Segl.

Nørholm, d. 20. Juni 1862.

Rosenorn Teilmann.

Til Vitterlighed:

J. Plauborg. Christen Jensen.

Der er for Lenscontrollens Vedkommende ikke noget til Hind~~r~~er for, at dette Skjøde tinglæses.

Justitsministeriet, d. 6. August 1862.

P. M. V.:

O. Stephensen.

/ Choppermann.

Læst i Øster og Vester Herreders Ret 20de August 1862.
Parcelkort forevist.

Protocolleret Folio 202.

T. Smidt.

Contract

mellem Morten Hansen, Ansager Molle,
og Thomas Jensen, Ansager.

Jeg Morten Hansen som Ejer af Parcel Matr. Nr. 15 e i Ansager af Hartkorn 2 Skp. 1 F. 2 Alb. og Gammelskat 2 Rdl. 16 Sk. indgaar herved følgende Forpligtelse:

Saalænge Thomas Jensen eller Hustru Kirsten Andersdatter lever, leveres dem aarlig 2 Skpr. Bygmalt, sundt og godt, Halvdelen 1. Maj og Halvdelen 1. Novbr. uformindsket til den sidstes Død.

2. I 50 Aar, skriver Halvtredsindstyve Aar, fra Dato overlades Thomas Jensen og Hustru eller Efterkommere med Ret til Fremleje eller Overdragelse til andre:

a) Et Stykke af den i Parcellen værende Mose indtil Halstrup Sande, ved Siden af det forhen bortlejede 45 Alen bred til Klynekastning tværs over Mosen, og et Stykke Jord norden for til at sætte Kulmiler paa m. m., saa og behørig Vej til og fra.

b) Ret til at benytte det halve Stykke af Heden norden for Sanden fra den østre Ende til Tørveskjær, Lyng og Græsning.

Saalænge enten Thomas Jensen eller Hustru lever, betales ingen Afgift af disse Jordstykker, men efter den sidstes Død betales af hvert Stykke til Parcellens Ejer 1 Mark aarlig, altsaa 2 Mark af begge Stykker.

3. Disse Forpligtelser hæfter med 1ste Prioritet paa Parcellen.

Saaledes ere vi komne overens, hvilket bekræftes med vorc Underskrifter.

Ansager, d. 24. April 1859.

Morten Hansen. Thomas Jensen.

Til Vitterlighed:

Jens Iversen. Søren Pedersen.

Et Blad af Forligsmæglerens Protokol:

Til

Forligsmægleren for Tyende og Aftægtssager
i Ansager Sogn.

Da min Aftægtsyder, Hans Olesen i Stenderup, har nægtet at levere mig de ifølge Aftægtsbrev forfaldne Varer, ønsker jeg ham herved indkaldt til Forligsprøve, om Forlig kan opnaaes eller Sagen henvist til Rettens Afgørelse.

Stenderup, d. 12. November 1900.

Mathias Ebbesen.

Indklagede Hans Olesen, Stenderup, og Klageren Mathias Ebbesen, Stenderup, indkaldes herved til at give Møde paa undertegnede Bopæl i Ansager d. 17. Novbr. 1900 Eftm. Kl. 2.

Ansager, d. 12. Novbr. 1900.

H. P. Nissen,

Forligsmægler i Tyende og Aftægtssager.

Dags Dato have vi edsvorne Stævningsmænd for Stenderup, Ansager Sogn, forkyndt denne Indkaldelse paa Hans Olesens Bopæl og for ham selv personlig, hvilket vi ifølge vor for Retten aflagte Ed herved bekræfter.

Stenderup, d. 14. November 1900.

Mads Jensen, Knud Nielsen,
Stævningsmænd.

Lørdag d. 17. Novbr. 1900 mødte Andreas P. Nielsen med Fuldmagt fra Mathias Ebbesen og Indklagede Hans Olesen, begge af Stenderup, angaaende en Aftægts-sag om en Toft, som ifølge Aftægtskontrakten var overladt Aftægtstageren for Livs-tid som en Del af Aftægten. Nu, da Mathias Ebbesen flytter bort fra Stedet, er der Tvivl om, hvem Toften tilhører. Forlig opnaaedes saaledes, at Hans Olesen idag har betalt Andreas P. Nielsen et passende Vederlag for Toften, saa den nu er overladt til Hans Olesens fri Raadighed. Vederlaget er betalt indtil 1. Novbr. 1903 ialt for 3 Aar fra Dato.

De andre Aftægtsyndelser indgaar Hans Olesen at levere til rette Tid. Det Vederlag, som Hans Olesen tidligere har indgaaet paa at ville betale Mathias Ebbesen for Mælk, Husleje og Brændsel, skal betales 4 Gange aarlig med $\frac{1}{4}$ hver 1. Novbr., 1. Febr., 1. Maj og 1. August, første Gang 1. Novbr. 1900.

Omkostningerne betales med Halvparten af Klageren og Halvparten af Indklagede.

Ansager, d. 17. Novbr. 1900.

H. P. Nissen,

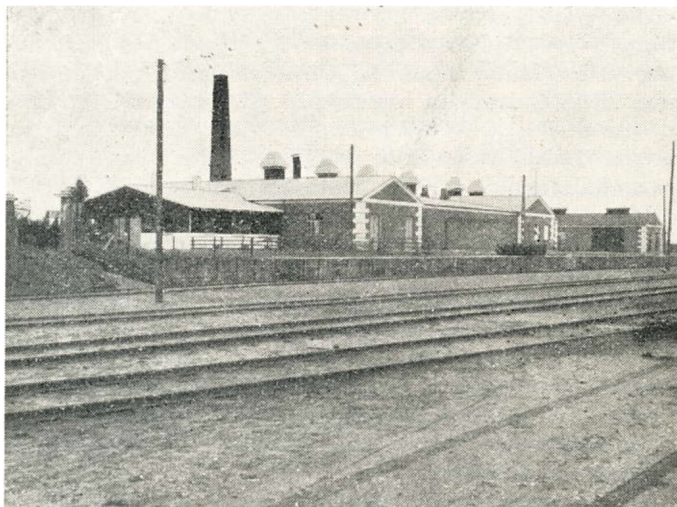
Forligsmægler for Aftægts- og Tyendesager.

Forligsmæglerinstitutionen for Aftægts- og Tyendesager med en Forligsmægler i hvert Sogn skulde gøre det muligt at undgaa Sogsmaal for Retten, samt gøre det let tilgængeligt, derfor en i hvert Sogn. Tidligere var Forligsmægleren ene om Arbejdet og Ansvarct, hvorfor han ogsaa højtidelig skulde underskrive en Erklæring om, at han vilde virke med al mulig Nidkærhed og Redelighed efter sine Evner samt efter sin bedste Overbevisning og Samvittighed. Og Erklæringen sluttede med Ordene: „Saa sandt hjælpe mig Gud og hans hellige Ord“.

Nu skal der være to Vidner til Stede, og nu er Mægleren fritaget for at underskrive omtalte Erklæring.

De Forligsmæglere, der staar nævnt i nuværende Protokol, er følgende:

Gaardejer John Jensen, Rotviggaard,
„ Kristen Lauridsen, Aalling,
„ Niels Jepsen, Uddegaard,
Købmand H. P. Nissen, Ansager, og nu
Vognmand P. I. Nissen, Ansager.

Ansager Andels-Svineslagteri.

„De gamles Hjem“ i Ansager.

INDHOLDSFORTEGNELSE

	Side
Indledning	9
Beliggenhed og Natur.	— 20
Landbrugets Udvikling	— 28
Overgang til Selveje.	— 37
Mejerier og Slagterier.	— 40
Bierhverv	— 46
Sognets Styrelse	— 66
Kirken.	— 80
Præster efter Reformationen	— 89
Skolevæsenet før Loven af 1814	— 106
„ efter Loven af 1814	— 126
Gilder i ældre Tid	— 139
Veteranerne	— 142
Penge, Handel og Vareomsætning	— 152
Forskellige Foreninget og Institutioner.	— 160
Midtsognet: Ansager By.	— 173
Matrikulkort fra 1819. . . . . indheftet	— 177
Kvie—Lauborg	— 201
Hedens Pionerer	— 226
Optegnede Minder.	— 237
Gamle Papirer	— 245
Stenderup Distrikt: Stenderup	— 253
Trafikforholdene — Banen.	— 257
Optegnelser af Lærer J. Kristensen og Gaardejer Niels Hansen	— 260
Lokal Hjemmeindustri m. m.	— 262
Enkelte Gaarde	— 273
Nordsognet	— 284
Hedeopdyrkningen.	— 285
Varde — Grindsted Jernbane	— 287
Smaatræk af H. P. Rasmussen	— 297
Nogle gamle Dokumenter	— 301
Enkelte Gaarde i Nordsognets Byer	— 321

Shovlund sognearkiv
6823 Ansager

NORDHJEMS BOGTRYKKERI
VARDE